

ZACHARJÁŠ

Kniha proroka Zacharjáše nás vede do sklonku 6. století př. Kr. Z babylónského zajetí se vrátily další skupiny Židů, a povzbuzeny prorokem Ageem, začaly konečně obnovovat chrám, který do té doby ležel v sutinách. Lid očekává, že dokončení stavby bude znamenat začátek blažené doby, kdy bude zase Hospodin sídlit uprostřed svého lidu a Sijón se stane středem všech národů. Zacharjáš naproti tomu vidí, že začátek nového věku leží jen v rukou Božích. Dostavění chrámu však bude lidu zárukou, že Hospodin svým časem uskutku učiní všechno nové.

Kniha má dvě části. V první části je jako autor třikrát jmenován prorok Zacharjáš (1,1.7 7,1), vrstevník Ageův. Zahájil svou prorockou činnost dva měsíce po prvním vystoupení Ageově. Oba tedy působili za stejných náboženských a politických poměrů a také jejich poselství má styčné body. Na rozdíl od Agea je zaměření knihy Zacharjášovy silněji eschatologické. Datované výroky Zacharjášovy zahrnují období více než tři let (520—518). Druhou část knihy (kap. 9—14) tvoří souhrn výroků původně anonymních, připojených ke spisku označenému jménem Zacharjášovým (výrok 11,12n je u Mt 27,9 připisován Jeremjášovi).

1. VÝZVA K OBRÁCENÍ

1,1—6

Prorok připomíná Boží soudy nad otci a volá lid k pokání.

1 ¹Osmého měsíce druhého roku kralování Dareiova se stalo slovo Hospodinovo k proroku Zacharjášovi, synu Berekjáše, syna Idova: ²Hospodin se hrozně rozlil na vaše otce. ³Řekni jim tedy: Takto praví Hospodin zástupů: Obrátte se ke mně — je výrok Hospodina zástupů — a já se obrátím k vám, praví Hospodin zástupů. ⁴Nebuďte jako vaši otcové, k nimž volávali dřívější proroci: „Takto praví Hospodin zástupů: Obrátte se

přece od svých zlých cest a od svého zlého jednání!“ Ale neslyšeli, ani mě nevnímali — je výrok Hospodinův. ⁵Vaši otcové — kde jsou? A proroci — mohli žít věčně? ⁶Avšak moje slova a nařízení, která jsem přikázal svým služebníkům prorokům — zdali nezasáhla vaše otce? I obrátili se a přiznali: „Jak si Hospodin zástupů předsevzal, že s námi^a naloží podle našich^b cest a podle našeho^b jednání, tak s námi^b naložil.“

^a × O'. — ^bvašich, vašeho, vámi, O'.

(1) Ezd 5,1 6,14 Neh 12,16 (2) ::v. 14 (3) Mal 3,7 Jk 4,8 (4) 7,7.12; Iz 55,7 Jr 3,12 Ez 33,11 :Lk 15,20 (6) Pl 2,17

¹⁻⁶Časový údaj nás vede do října až listopadu r. 520 př. Kr., tedy do doby, kdy ještě působil i prorok Ageus. Je to osmnáct let po návratu prvních odvedenců ze zajetí babylónského. Tato doba byla spojena s velikými změnami v životě Předního Orientu (viz úvod k Ageovi). Dareios byl král neobyčejně schopný a rázný, v krátké době potlačil všechny pokusy o vzpouru, které v perské říši propukly po smrti krále Kambysa. Všude byl zajištěn mír. Tím ovšem bylo znemožněno každé volnější hnutí a Židům vzata jakákoli naděje, že by se mohli osvobodit z pohanického područí.

Prorok Zacharjáš je zmíněn ještě v Ezd 5,1 6,14 a Neh 12,16. Byl vnukem Ida, kněze Šalomounova chrámu, který se jako stařec vrátil z Babylóna. Zacharjáš je jmenován mezi mladými kněžími (Neh 12). Jeho otec Berekjáš byl patrně nevýraznou postavou, že se o Zacharjášovi většinou mluví jen jako o 'synu' Idově.

Jestliže je v Mt 23,35 jmenován Zacharjáš, syn Barachjášův (sr Lk 11,51), došlo k záměně otcova jména. Jde o jinou osobu; míněn je kněz z 2Pa 24,20nn.

Pro Zacharjášovu zvěst je příznačné, že se odvolává na 'dřívější proroky' (1,4n 7,7.12). Nechce se kryt za jejich autoritu, nýbrž připomenout, že jako se naplnilo Hospodinovo slovo svěřené oněm prorokům, k nimž se sám přiřazuje, tak se naplní Hospodinovo slovo svěřené jemu. I kdyby je lid nechtěl vzít na vědomí, přece se naplní a zasáhne ty, jimž je určeno. To podtrhuje Zacharjáš několikerou připomínkou: „Poznáš (nebo poznáte), že mne Hospodin poslal...“ (2,13.15 [= 9,11 K] 4,9 6,15). Řeči dřívějších proroků jsou sepsány a je možno do nich nahlédnout. Židovstvo koncem 6. st. př. Kř. se stává 'lidem Knihy'.

Prorok připomíná lidu neposlušnost, která přivolala na otce Hospodinův hněv. Boží soudy nad vyvoleným lidem v minulosti se mají stát výstrahou lidu, který se vrátil ze zajetí, a naléhavou pobídkou, aby bu-

doval svou přítomnost podle Boží vůle. Hospodin se chce ke svému lidu navrátit a dát mu možnost nového života. Je jen třeba, aby se lid k němu obrátil a činil pokání (H. *š-v-b*). Pokání znamená naprostou změnu smýšlení, novou životní orientaci podle Božího zákona. Přitom prorok nepřestává připomínat lidu jeho Boha jako 'Hospodina zástupů'. Ať se nikdo nedomnívá, že je jeho rámě zkráceno a že Dareios železným pořádkem, který zavedl v celé říši, vzal Hospodinu možnost cokoli podniknout. On má své 'zástupy' na nebi i na zemi (1Kr 22,19; Iz 40,26; Ex 7,4 sr 1S 17,45). Je při díle, i když to lid ještě nevidí. Nikdo mu nezabrání v uskutečňování jeho záměrů.

2. PROROKOVA VIDĚNÍ

a) Zvědové na koních

1,7—17

Hospodin ohlašuje smilování nad Jeruzalémem a soud nad pronárody.

⁷Dvacátého čtvrtého dne jedenáctého měsíce — to je měsíce šebát — druhého roku kralování Dareiova se stalo slovo Hospodino k proroku Zacharjášovi, synu Berekjáše, syna Idova. ⁸Měl jsem vidění: Je noc a hle, muž sedí na ryzáku, stojí mezi myrtovím^a tam v hlubině^b a za ním koně ryzí, plaví a bílí. ⁹Zeptal jsem se: „Kdo to jsou, pane?“ Tu mi řekl posel, který se mnou mluvil: „Já ti vysvětlím, kdo to jsou.“ ¹⁰A muž stojící mezi myrtovím^a pokračoval: „To jsou ti, které vyslal Hospodin, aby prošli zemí.“ ¹¹Oni pak oslovili posla Hospodinova stojícího mezi myrtovím^a: „Prošli jsme zemí a celá země si poklidně bydlí.“ ¹²Nato zvolal posel Hospodinův: „Hospodine zástupů, jak dlouho se ještě nechceš smilovat nad Jeruzalémem a nad judskými městy, jimž dáváš pocítovat svůj hněv už po sedmdesát let?“ ¹³Hospodin odpověděl poslovi, který se mnou mluvil, dobrými, potěšujícími slovy. ¹⁴Nato mi řekl posel, který se mnou mluvil: „Provolej, že takto praví Hospodin zástupů: Nesmírně jsem se rozhorlil pro Jeruzalém a pro Sijón ¹⁵a hrozně jsem se rozlítl na sebejisté pronárody, které hned přiložily ruku ke zlému, když jsem se já jen maličko na svůj lid rozlítl.“

¹⁶Proto takto praví Hospodin: Rozhodl jsem, že se obrátím k Jeruzalému s hojným milosrdenstvím; bude v něm postaven můj dům — je výrok Hospodina zástupů — a nad Jeruzalémem bude natahována měřicí šňůra. ¹⁷Dále provolej, že takto praví Hospodin zástupů: Má města budou znovu oplývat dobrým. Hospodin znovu potěší^c Sijón a vyvolí si znovu Jeruzalém.

^amezi horami, O'. — ^bve stínu, O'. — ^cslituje se nad, O'.

(7) v. 1 (8) ::6,1-8; Ex 15,5 Jon 2,4 Mi 7,19 Ž 68,23 107,24 (12) >Zj 6,10 :Ž 102,14; Da 9,2 (14) 8,2 (15) Iz 47,6 (16) :Iz 54,6-10; Za 2,5-9 (= 1-5 K) (17) Iz 40,1n; Iz 14,1

⁷Nový časový údaj nás vede do poloviny února r. 519. Po něm bez jakéhokoli přechodu začíná první vidění prorokovo. Uvedeným leto-počtem je charakterizována celá doba, kdy lid, vyslenny zápsy se sousedními kmeny, ožebračený válkami, zbídačený neúrodou, sevřený neúprosnými Dareiovými řády, propadl poraženectví a málem si zoufá nad svým posláním. Co zmůže hrstka vyznavačů Hospodinových proti pohanskému moři, které je obklopuje a na ně doráží?

⁸⁻¹⁵Hospodin však dává proroku vidět, že je u díla, i když je *noc* a lidský zrak ještě nic nevidí. V 'hlubině' se však něco děje. 'Hlubinou' (H. *m'qúlá*) se míní mořská hlubina (ne jen nějaká dolina, :: K). Je to táž hlubina, která pohltila faraóna s jeho vojskem (Ex 15,5), do níž byl uvržen Jonáš (Jon 2,4), do níž Hospodin uvrhne hřích svého lidu (Mi 7,19) a z níž vyvede svůj lid (Ž 68,23 sr 107,24). 'Myrty', které se v této temné hlubině objevují, patřily k slavnosti stánků (Neh 8,15), tj. k novoroční slavnosti, předobrazu nového věku. Proto jsou zmiňovány tam, kde Hospodin činí pro svůj lid všechno nové (sr Iz 41,19 55,13). Prorok by ovšem nerozuměl ničemu z toho, co mu Hospodin dává vidět, nebýt zvláštního 'posla' (H. *mal'ák* se překládá i 'anděl'), který se stane jeho průvodcem a bude mu vše vysvětlovat.

Vidění 'posla na ryzáku' mezi myrtovím v hlubině je něčím tak neobvyklým jako události, které nastanou a na něž zdánlivě nic neukazuje. Představa koní různé barvy (sr Zj 6 Jr 50,42) stejně jako jejich inspekční úkol (procházet se po zemi, sr Jb 1,7 2,2) vyvolávají obraz budoucí připravované katastrofy, kterou bude zasaženo celé stvoření. Klid a bezpečí země pod pevnou vládou perského krále jenom zdánlivě svědčí, že je vše v pořádku. Propadají klamu, kdo na základě vnější zabezpečení usuzují, že od Hospodina nelze nic očekávat. Hospodin již připravuje svému lidu vše nové k novému životu, třebaže se o tom na zemi ještě nic neví. Jeho hněv se již obrací proti těm národům, které v sebejisté pyše využívaly Božího dopuštění k svévolným zásahům proti Božímu lidu.

Symbolika barev není dost průzračná, ale z jejich počtu snad je možné soudit, že přísluší třem sférám vesmíru: hlubině (podsvětí), zemi a nebi.

^{16a}Na vidění navazují dva výroky, které doplňují jeho výklad. První přináší ujištění, že *chrám*, ležící dosud v sutinách, bude dostavěn. To byla nejpálčivější bolest. A také *Jeruzalém*, dosud s rozbořenými hradbami, vydaný napospas každému útočníkovi, bude znovu rozměřen, vybudován a opevněn. Druhý výrok pak je odpovědí na pocit nemohoucnosti, který lidu bere odvahu do další práce. Třebas je jich jen hrstka a žijí ve všelijaké bídě, vše se změní, a Sijón, Jeruzalém i *města judská* zase vzkvetou. Hospodin se zase ke svým vyvoleným v lásce přikloní. Do noci, do bezradnosti a obav zní zaslíbení o obnově Božího lidu a o příchodu nového věku.

b) Čtyři rohy a čtyři kováři 2,1—4 (= 1,18—21 K)

Hospodin ztrestá pronárody svévolně utlačující jeho lid.

2 ^{1[19]}Pak jsem pozdvihl oči a viděl jsem: Hle, čtyři rohy. ^{2[19]}Zeptal jsem se posla, který se mnou mluvil: „Co je to?“
Odvětil mi: „To jsou ty rohy, které rozmetaly Judu, totiž Izraele, a Jeruzalém^b.“

^{3[20]}I ukázal mi Hospodin čtyři kováře. ^{4[21]}Řekl jsem: „Co se to chystají udělat?“ Odvětil mi: „To jsou ty rohy, které rozmetaly Judu^c, takže žádný nebyl schopen pozvednout hlavu. Tu přišli tito kováři, aby jimi zalomcovali a srazili rohy pronárodů, které pozdvihly roh proti judské^d zemi a chtěly ji rozmetat.“

^a+ pane, O'. — ^b× O'. — ^c+ a Izraele roztržily, O'; + mužem co mužem, V. — ^dHospodinově, O'.

(2) ::Dt 33,17 1Kr 22,11 (3) Iz 54,16n :Ez 21,36 (= 31 K)
(4) :Jr 48,25

¹ⁿZatímco první vidění naznačuje, co nového se připravuje v kosmickém rozsahu, soustřeďuje se druhé vidění na zemi. *'Rohy'* byly Orientálcům nositeli mimořádné moci a síly (sr Dt 33,17 1Kr 22,11 Ž 92,11). Staly se proto znakem bohů a božných králů (sr Abk 3,4). Číslo *'čtyři'*

ukazuje na čtyři základní světové strany. Babylónští králové si přisvojovali titul *'král čtyř světových stran'* (*šar kibratim arbaim*). Není vyloučeno, že měl prorok tento titul na mysli. Pak by tu byla narážka na babylónské krále, kteří rozmetali Judu mezi pohanské národy.

Juda je blíže vymezen označením *'Izrael'*. Po zániku deseti severních kmenů v zajetí asyrském a vzhledem k nepřátelskému postoji jejich odrodilých a zpohanštělých potomků, Samaritánů, zůstává pozůstalý lid judský jediným představitelem lidu staré smlouvy. Vedle něho je jmenován i Jeruzalém, neboť tam stál a zase bude stát chrám Hospodinův.

^{3a}Prorokovi je dáno, aby viděl, co se s těmito nepřátelskými rohy stane. Vystupují *'čtyři kováři'*. Neznáme původ tohoto obrazu, který se objevuje i v jiných prorockých oddílech, časově blízkých Zacharjášovi (Iz 54,16n sr Ez 21,36 [= 31 K]). Kováři představují mocnosti bořící a ničící, jichž Hospodin použije jako nástroje svého soudu. Překvapuje, že je užito tak nezvyklých slov o rozích i o kovářích. Je však jasné: zato, že se *'rohy'* pozdvihly v pýše proti Božímu lidu a přivedly jej až na pokraj záhuby, stihne je trest podle zásady odvety (sr Ž 18,26n). Co zamýšlely druhému, stane se jim. Jejich nepřátelství proti Judovi je vzpourou proti samotnému Hospodinu.

c) Muž s měřicím pásmem 2,5—17 (= 1—13 K)

Hospodin dá vystavět Jeruzalém otevřený pro přijetí nových vyznavačů.

^{5[1]}Opět jsem pozdvihl oči a viděl jsem: Hle, muž s měřicím pásmem v ruce. ^{6[2]}Zeptal jsem se: „Kam jdeš?“ Odpověděl mi: „Vyměřit Jeruzalém, abych viděl, jak bude široký a dlouhý.“
^{7[3]}A hle, vychází^a posel, který se mnou mluvil. Jiný posel mu vyšel vstříc ^{8[4]}a řekl mu: „Běž a promluv s tím mládcem. Řekni mu, že Jeruzalém bude nehrazeným městem, protože v něm bude takové množství lidí i dobytka. ^{9[5]}Já sám — je výrok Hospodinův — budu ohnivou hradbou kolem něho a slávou uprostřed něho.“

^{10[6]}Běda, běda! Utecte již ze severní země — je výrok Hospodinův. Jako^b čtyři větry nebeské jsem vás rozprostřel^c — je výrok Hospodinův. ^{11[7]}Běda! ^dNa Sijón^d unikni, ^ety poklidně si

bydlící^e dcero babilónská! ¹²(8) Tak totiž praví Hospodin zástupů, který mne poslal za slávou k pronárodům, kteří vás vykořisťovali: Kdo se vás dotkne, dotkne se zřitelnice mého oka. ¹³(9) Hle, mávnu rukou nad nimi^s a stanou se kořistí svých otroků — „a vy poznáte, že mě poslal Hospodin zástupů.“ ¹⁴(10) Já se j a raduj se, sijónská dcero, neboť už přicházím, abych bydlel uprostřed tebe — je výrok Hospodinův. ¹⁵(11) V onen den se přidruží mnohé národy k Hospodinu. Stanou se mým lidem a já budu bydlet uprostřed tebe. „Tak poznáš, že mě k tobě poslal Hospodin zástupů.“ ¹⁶(12) Pak se ujme Hospodin Judy jako svého dědičného podílu ve svaté zemi a vyvolí zase Jeruzalém. ¹⁷(13) Ztiš se všeliké tělo před Hospodinem, neboť se vypravil ze svého svatého příbytku^h.“

^astál, O'. — ^bod, O'; do, V. — ^cshromáždím vás, O'; rozebral jsem vás, V. — ^dSijón, V. — ^evy, kteří bydlíte u, O'; který bydlíš u, V. — ^fpodle *tiqqún sôferim* (opravy písmarů), V K. :: H. jeho = O'. — ^gnebo: proti nim. — ^hoblaku, O'.

(5) :Ez 40,3 (6) Jr 31,38n :Zj 21,15 (8) Iz 49,19n 54,2n Jr 31,27 (9) 9,8; :Ez 43,1nn Zj 22,3 (10) :Iz 48,20 Jr 50,8 51,6; 6,8 Jr 1,13nn (11) :Iz 56,3nn (12) Dt 32,10 :Z 17,8 (13) :Iz 19,16; Iz 14,2; Za 2,15 (= 11 K) 4,9 6,15 (14) Sf 3,14 (15) v. 13 (= 9 K) (16) 1,17 (17) Abk 2,20 Sf 1,7

⁵⁻⁹Třetím viděním se prorok obrací k Jeruzalému, který byl tehdy jen řídkce osídlen; dokonce losem byli určeni, kdo v něm měli bydlet (Neh 11,1n). V prorokově vidění mládenec rozměřuje rozlohu svatého města, které bude tak zalidněno, že je nebude možné obehnat hradbami. Je to vidění nového Jeruzaléma, jehož bezpečí nezajišťují městské hradby, nýbrž Hospodinova přítomnost. Sám Hospodin bude chránit svaté město jako ohnivou hradbou, kterou nikdo neprorazí. Znovu vyvolí Izraele a bude uprostřed něho, takže i národy budou k němu vzhlížet a putovat.

V tomto vidění se odrážejí také starosti a plány navrátilců na obnovu města. Hradby byly nakonec přece jen opraveny (Ezd 4,6nn Neh 3) a Jan ve Zjevení vidí i nový Jeruzalém obehnaný hradbami (Zj 21).

¹⁰ⁿK vidění jsou připojeny tři doplňky, které podrobněji rozvádějí jeho jednotlivé rysy. První výzva platí Božimu lidu. Má spěšně opustit 'severní zemi', nad níž se stahují mraky Hospodinova soudu. Pod pojmem 'sever' je možné vidět sídlo apokalyptického nepřítelů rázu Gógova (Ez 38n sr Jl 2,20 Jr 1,13nn 4,6 aj.). Srážka Hospodinova s ním je

nevyhnutelná. 'Severem' ovšem může být míněna také země zajetí, odkud přicházeli navrátilci a přinášeli duchovní i hmotnou pomoc pro Jeruzalém; mnozí zajatci se přirozeně přizpůsobili novým poměrům a stáli stranou velikého vnitřního přerodu. Boží „Běda!“ ohlašující brzkou katastrofu, vybízí všechny k návratu do Jeruzaléma, který je jediným bezpečným místem, protože v něm přebývá Hospodin. Sijón s chrámem je nadějí i mocným poutem všech věrných. — Slova v. 11 nejsou zcela jednoznačná. Můžeme v nich vidět překvapivé pozvání bývalých babilónských nepřátel do Jeruzaléma, kde je i pro ně záchrana, nebo výzvu, vybízející judský lid usazený v Babilónii k návratu. Vše staré skončilo a nastává rozhodnocení hodnot (Iz 44,5 sr 56,3nn).

¹²ⁿSlávou je míněn Boží lid. Za ním jde prorok do diaspor s velikým ujištěním, že jsou Bohu tak blízcí jako zřitelnice oka. Hospodin je ochraňuje. Tuto mocnou ochranu poznají a přímo prožijí ve chvíli, kdy Hospodin *zamává rukou* nad nepřáteli (nebo proti nim). Toto gesto můžeme chápat buď jako akt vyhánějící démona choroby (sr 2Kr 5,11), anebo jako pohrůžku (sr Iz 11,15 19,16). Nepřátelé Božího lidu budou zlikvidováni jako zlá nemoc nebo jako vzpurný Egypt. Tak prorok posiluje malomyslný lid. Již vidí vítězství Hospodinovo.

Dnešní podoba hebrejského textu zakrývá skutečnost, že ve v. 12n šlo původně o přímou řeč Hospodinovu; písmari (*sôferim*), kteří pečovali o čistotu starozákonního textu a jeho opisování, pokládali totiž za urážlivé, že by Hospodin mluvil sám o zřitelnici svého oka. Nahradili proto zájmenou příklonku 1. osoby třetí osobou ('*énó* místo původního '*éni*', tj. 'jeho oko' místo 'moje oko'). Ale tím zatemnili i následující v. 13, jako by tam byl mluvčím prorok. Ten však připojuje jen svoje „a vy poznáte...“, ostatní říká Hospodin.

¹⁴⁻¹⁷Silnou pobídkou k dostavění chrámu a k obnově města byla zaslíbení, že *Hospodin se vrátí* a bude přebývat uprostřed lidu (Ag 1,8 sr Ez 43,1—12). Ezechiel dokonce praví o Jeruzalému, že se bude nazývat: 'Hospodin je zde' (48,35). Ohlášení, že si Hospodin vyvolil Jeruzalém, aby tam přebývalo jeho jméno (Za 1,17 3,2; sr Neh 1,9), zbavuje malomyslnosti, dává odvalu do práce a je důvodem opravdové radosti. Minula těžká doba smutku a prokletí, kdy se zdálo, že Hospodin je vzdálen, a nastává doba požehnání (sr Za 8,10nn). Hospodinova přítomnost strhne i *mnohé národy*, že se přidruží k Izraeli. V hebrejském výrazu *l-v-h* (= přidružit se) můžeme vidět narážku na levity, kteří se přidružovali ke kněžím při bohoslužbě. Podobně zachránění ze všech národů budou s Izraelem společně a svorně sloužit Hospodinu.

Oddíl je zakončen výzvou, aby všichni *ztišili*, protože Hospodin přichází. Byla to zřejmě liturgická formule, která vyhlášovala, že Hospodin začíná konat své dílo.

d) Omilostněný velekněz

3,1—10

Nový velekněz přijímá od Hospodina pověření k nové službě.

3 ¹Potom mi ukázal^a velekněze Jóšuu, stojícího před poslem Hospodinovým, a satan mu stál po pravici, aby proti němu vznesl žalobu. ²Hospodin^b však satanu řekl: „Hospodin tě volá k pořádku, satane, k pořádku tě volá Hospodin, který si vyvolil Jeruzalém. Což to není oharek, vychvácený z ohně?“ ³Jóšua byl totiž oblečen do špinavých šatů, když stál před poslem. ⁴A Hospodin se obrátil k těm, kteří tu stáli před ním: „Svlechte z něho ty špinavé šaty.“ Jemu pak řekl: „Pohled, sňal jsem z tebe tvou vinu a dal jsem tě obléci do slavnostního roucha. ⁵Řekl jsem: Ať mu vstaví na hlavu čistý turban.“ Tu mu vstavili na hlavu čistý turban a oblékli mu šaty. Posel Hospodinův stál při tom. ⁶I dosvědčil posel Hospodinův Jóšuuvi: ⁷Takto praví Hospodin zástupů:

„Budeš-li chodit po mých cestách
a budeš-li střežit, ^cco jsem ti svěřil,^e
když se také budeš zastávat mého domu
a střežit má nádvoří,
^dbudeš mít volný přístup^d
mezi ty^e, kteří zde stojí.“ —

⁸Nuže slyš, velekněze Jóšuo, ty i tvoji druhové, kteří sedí před tebou. ⁹Tito muži budou věšteckým znamením^f toho, že přivedu svého služebníka, jménem Výhonek. ⁹Hle, tu je kámen, který jsem položil před Jóšuu: jeden kámen — nad ním sedm očí. Já sám na něm vyryji znak — je výrok Hospodina zástupů — a odklidím vinu této země v jednom dni. ¹⁰Onoho dne pak — je výrok Hospodina zástupů — budete zvat jeden druhého pod vinnou révu a pod fíkovník.

^a+ Hospodin, V. — ^banděl Hospodinův, P (sr Ju 9). — ^c—^emá příkázání, O'. — ^d—^ddám ti pomocníky, O' V. — ^e—^ez těch, O' V. — ^f—^fdosl. Oni jsou muži věšteckého znamení.

(1) :Jb 1,6nn 2,1nn; Zj 12,10 (2) :Am 4,11 (4) :Iz 6,7; :Iz 61,3 Zj 19,8 (5) Lv 8,7-9 (8) Ezd 3,8 Ag 1,1; :Iz 8,18; Iz 4,2 Jr 23,5 33,15 Za 6,12 (9) Ex 39,6n Zj 2,17; :Za 4,10 Zj 5,6 (10) 1Kr 5,5 (= 4,25 K) Mi 4,4.

¹⁻⁵Předchozí vidění obrátilo pozornost k novému Jeruzalému s novým kněžstvem a nepřehlednými zástupy levitů. V čele jim stojí *velekněz*, představitel a zástupce Božího lidu. Čtvrté vidění jej líčí jako muže, který ponese všechnu bídu a vinu lidu, ale který bude Hospodinem povolán, aby se stal věrným prostředníkem mezi Bohem a člověkem.

Vnější se toto vidění liší od předchozích tím, že neobsahuje nic, co by posel teprve potřeboval proroku vysvětlit. Proto bývá pokládáno za druhotné. Zapadá však logicky do pásma ostatních vidění; přitom tu je vše jasné a jakékoli prorokovy otázky jsou zbytečné.

Stáváme se svědky *nebeské scény*, při níž je v úrad uváděn velekněz Jóšua. Jeho instalace připomíná svěcení Áronovo (Lv 8). Zdá se, že v pozadí vidění je velekněžský nastolovací rituál, který se pravidelně odehrával v chrámě (sr Elliger, 122). Tento rituál začínal pravděpodobně zjištěním, zda velekněz ob stojí před Bohem. To se odráží v žalobcově argumentaci o špinavých šatech. Ve svědectví prorokově přesahuje postava velekněze historický rámec a stává se postavou mesiášskou; jež ukazuje až na velekněze nové smlouvy, Ježíše (= Jéšua < Jóšua).

Postavení veleknězovo je nesnadné. Špinavý šat jej činí nezpůsobilým k vykonávání velekněžských funkcí. Zato dává žalobci, *satanu*, příležitost osočovat jej u Nejvyššího. Žalobce má své místo v nebeském dvořanstvu (sr Jb 1n) a jeho úkolem je odhalovat vinu, byť i tajnou. Nikdo před ním neobstojí. Hospodin však měří jinak, volá žalobce k pořádku a obvinění odmítá. Přitom sám o sobě mluví v třetí osobě. Naznačuje se tím odstup mezi Bohem a satanem a Boží naprostá svrchovanost.

Jóšua je srovnáván s *oharkem*. Když jej Hospodin nenechal shořet, nýbrž vychvátíl z ohně, musí i žalobce pochopit, že Nejvyšší tu má ještě nějaké záměry se zachráněným. V pozadí je živá vzpomínka na babylónské zajetí, jež mohlo značit naprostou záhubu lidu, nebýt Boží milostivé pomoci. Pozůstalý lid zůstal zachován, ale není čistý a nesmí předstoupit před svého Boha, dokud nebude očištěn. Stejně i velekněz.

Velekněz oblečený do *špinavých šatů* a zřejmě prostovlasý je obrazem hříšníka činícího pokání. Podle zákona Mojžíšova se velekněz nesměl podobných obřadů účastnit osobně (Lv 21,10nn), ale ve chvíli, kdy staré končí a vše se stává novým, nemůže ani velekněz zůstat stranou všeobecného pokání, ba právě on tu vystupuje jako prostředník všeho lidu, jak to před babylónským zajetím činil davidovský král a jak to v plnosti času učinil Král králů, Jóšua — Ježíš. Na znamení odpuštění vin dostává velekněz nové *slavnostní roucha* a *čistý turban*. Zdá se, že vstavením turbanu na jeho hlavu instalace vrcholí. V Targúmu se dokonce říká, že mu vyberou i novou ženu; snad to má být znamením nového začátku i v poměru Boha k lidu (sr Oz 2,21 [= 19 K]).

^{6a}Když byl Hospodinův příkaz vyplněn a velekněz tu nyní stojí jako nový člověk, ujímá se slova Hospodinův posel. Připomíná veleknězi jeho *povinnosti*. Pak mu dává *zaslibení*, jaké nemohl dostat žádný smrtelník. Přístup do nebeského shromáždění může mít jen mesiáš. Prorokovi ještě není dáno pochopit to, co v plnosti zvěstuje Nový zákon, že Syn bude smět zasednout po pravici Otcově, ale vidí nebesa aspoň pootevřená.

⁸⁻¹⁰Pomysleme-li na truchlivé poměry v jeruzalémském sboru kolem r. 520 př. Kř., je nám jasné, že prorokova slova byla přijata s nedůvěrou. Proto mají malověrní dostat *viditelné znamení*. Současného velekněze každý znal. On se svými kněžími, které každý viděl, je potvrzením, že právě tak viditelně jednou na jeho místě zasedne nový Jóšua, zvaný přímo mesiášským titulem 'Výhonek' (sr Iz 4,2 Jr 23,5 33,15 též Za 6,12).

Jako nesmazatelný doklad tohoto výroku Hospodinova, tlumočného prorokem, zůstane veleknězi předaný a patrně pak v chrámě uložený *kámen*. Za tajuplným údajem o sedmi očích smíme nejspíše vidět uctivý opis za jméno Hospodinovo (Rignell, 132; sr Bič, Sacharja, 51n). Hospodin asi na onen kámen 'vyryje znak', tzn. napíše své jméno (sr Zj 2,17), až přijde ten, pro něhož je určen. Onen nový velekněz, Výhonek, jej pak zřejmě bude nosit připevněný na svém turbanu místo starého nápisu, který nosili áronovští velekněží (sr Ex 28,36).

Vše se přihodí 'onoho dne', který proroci nazývali dnem Hospodinovým. Hospodin se jako Král ujme vlády uprostřed svého lidu, smaže jeho hříchy, zahladí jeho nepřátele. Všude bude rašit nový život. Pokojné pobývání pod révou a fíkovníkem je obrazem obnoveného ráje (Mi 4,1—4), který se otevře příchodem mesiáše. Lid Boží, třebaže poskvrněný hříchem a poznamenaný bídou světa, smí žít z jistoty, že sám Bůh za ním stojí, daruje mu odpuštění hříchů, ospravedlní jej a dá mu v dědictví své království.

e) Svícen mezi olivami

4,1—14

Lid Boží, žijící z moci Hospodinovy, se stává světlem světa.

4 ¹Potom ^amě posel, který se mnou mluvil, znovu vzbudil ^ajako toho, kdo musí být probuzen ze spánku, ²a zeptal se mě: „Co vidíš?“ ³Odvětil jsem: „Vidím, hle, svícen celý ze zlata a na něm nahoře nádoba se sedmi svítilnami. Všechny svítilny na něm mají nahoře po sedmi hubičkách. ⁴A nad ním dvě olivy,

jedna z pravé strany a druhá z levé strany nádoby.“ ⁴Nato jsem se zeptal posla, který se mnou mluvil: „Co to znamená, pane?“ ⁵Posel, který se mnou mluvil, mi odpověděl. Řekl mi: „Nevíš, co to znamená?“ Řekl jsem: „Nevím pane.“ ⁶Nato mi řekl^b:

Toto je slovo Hospodinovo k Zerubábelovi: „Ne moci, ani silou, ale mým duchem,“ **praví Hospodin zástupů.** ⁷Čím jsi ty, veliká horo, před Zerubábelem? Pouhou rovinou. **On vynese poslední^c kámen za hlučného provolávání: Milosti, milosti došel^d!**

⁸**A ke mně se stalo slovo Hospodinovo:** ⁹Ruce Zerubábelovy založily tento dům, jeho ruce jej též dokončí. „**Tak poznáš, že mě k vám poslal Hospodin zástupů.**“ ¹⁰Věru, kdo zhrdal dnem malých začátků, **radostně bude hledět na olovnicí v ruce Zerubábelově“.**

„**Těch sedm, to jsou oči Hospodinovy, prohledávající všecku zemi“.** ¹¹Nato jsem mu řekl: „Co znamenají ty dvě olivy po pravé i po levé straně svícnu?“ ¹²A ještě jsem se ho otázal: „Co znamenají ty dva hrozny oliv, z nichž vytéká dvěma zlatými trubnicemi zlato?“ ¹³Tu mi řekl: „Nevíš, co to znamená?“ Řekl jsem: „Nevím, pane.“ ¹⁴Odvětil: „**To jsou ti dva synové nového oleje, kteří stojí před Pánem celé země.“**

^a-^anebo: vrátil se... a vzbudil mne. — ^btext pokračuje ve v. 10b; vv. 6—10a jsou vložka. — ^cdosl. vrcholový. — ^dtýká se kamene.

(1) :Mt 26,40nn (2) :Jr 1,11.13 Am 8,2; ::Ex 25,31nn :Zj 1,20
(6) Ž 127,1 :Oz 1,7 (9) Ezd 3,8 Ag 2,2nn (= 3nn K); Ezd 6,14n;
Za 2,13.15 (= 9.11 K) 6,15 (10) Ag 2,3 (= 4 K); Za 3,9 Př 15,3
(14) > Zj 11,4

¹Zpráva o tom, že prorok je probuzen ze spánku, má vyzvednout důležitost tohoto vidění. Je výzvou k bdělému naslouchání nejen pro proroka, ale i pro judský lid, který vždy znovu a znovu upadal do mdloby a únavy. Nové Boží zjevení vytrhuje nečtený a pohrdaný Boží lid z temnoty nejistot a pochybování o tom, bude-li moci obstát proti hoře překážek, nepřátelství a úkladů.

²⁻⁵Prorok vidí zvláštní 'svícen', jaký archeologové dosud nevykopali a sotva kdy vykopou. Má sedmkrát sedm světél. Tímto číselným údajem, vyjadřujícím symbolicky plnost a dokonalost, má být naznačeno, že jeho světlo bude tak jasné, že zaplaší každou temnotu.

Po boku tohoto podivuhodného svícnu jsou 'dvě olivy', které mají hrozny plodů, z nichž do svícnu prýští ryzí zlato (v. 12). Je tedy vidět,

že i oba stromy jsou jedinečné. Prorok z toho nejprve nerozumí ničemu a posel mu také nic nevysvětlí. Naopak odbočí na docela jiné téma.

⁶⁻¹⁰ Největší starostí doby Zacharjásovy bylo *dostavět chrám*. Zásluhou proroka Agea se lid vzchopil, a nedbaje nepřizně doby, dal se do stavby, jež po 18 let zůstala rozestavěna. Od dokončení stavby si lidé slibovali obrát i ve svém časném údělu. Hospodin se bude moci vrátit a bydlet uprostřed svého lidu. Ale město bylo neopevněné a byly důvodné obavy, že nepřítelé pracně stavěný chrám znovu rozboří. Jak zajistit město i chrám? „Ne mocí, ani silou...“ Lid Boží nesmí spoléhat na lidskou moc a sílu, ale na přítomnost a pomoc Boží (Ž 127,1n).

‘Velikou horou’ je nejspíše míněno množství překážek ze strany perských místodržících, nepřítelství ze strany Samaritánů a nepochopení části domorodého obyvatelstva. To však nesmí ochromovat síly dělníků na vinici Páně. Hospodin chce jejich snaze žehnat a Zerubábel dokončí stavbu symbolickým položením ‘posledního kamene’. Je to kámen, kterým je dokončena a zavrcholena stavba.

Tento výrok (v. 6n), který podle souvislosti náleží do úst poslových, potvrzuje prorok slovem přijatým přímo od Hospodina, že Zerubábel chrám dostaví (v. 8—10). Zaslíbení se jistě naplní a všichni si ověří, že za prorokem stojí Hospodin. Když se začal stavět chrám, byly to dny malých začátků — a jaká to bude sláva, až bude dokončen! Celá přítomnost je jen něco nepatrného proti budoucnosti, která se má zjevit (sr Ř 8,18). Chrám stavěný lidskýma rukama však není to hlavní a poslední, i když je to dílo velmi důležité. Je nutno vidět dál.

Jakoby vytrženo ze souvislosti — a v navázání na 3,9 — zazní vysvětlení poslovo o ‘sedmi očích’ Hospodinových, nikoli však vyrytých na kámen, nýbrž prohledávajících všecku zemi. Chce se tím říci, že Hospodin sleduje všecko dění na světě (Př 15,3). Zmínka právě o *sedmi očích* navazuje na počet světél na svícnu (7 × 7), případně počet svítílen (7). Tím se však dostáváme k otázce, co je míněno oním *svícnem*. Podle Zj 1,20 se dá usoudit, že svícnem je zde míněn jeruzalémský sbor, obecnoství, shromažďující se k Boží službě a Božímu dílu. Z prorokova vidění se smí Boží lid dozvědět, že může a má být světu světlem (sr Iz 49,6 Mt 5,14), i když je věrných jen hrstka (sr 1Kr 19,18). Skrze svůj lid chce Bůh prohledat celou zemi, vnést poznání své pravdy, spravedlnosti a milosti mezi všechny národy (sr dodatky k 3. vidění: 2,10—12 [= 6—8 K]).

¹¹⁻¹⁴ Když svému lidu svěřuje tak vznešený, ale i těžký úkol, učiní Hospodin také vše, aby jej lid mohl splnit. Svůj svícen zajistí dvěma *olivami*. Zj 11,4, navazující na toto místo, mluví o dvou svědčích, v nichž podle v. 6 poznáváme Mojžíše a Elijáše, kteří se jako svědkové Boží moci

a kralování objevují v družině mesiášově (sr L 9,30). Až sem ukazuje prorocký oddíl, mluví-li o ‘*synech nového oleje*’. Nový olej (H. *jihār*) je darem Božím a jeho hojnost, jako projev Božího požehnání (sr Dt 7,13), je zaslíbená novému věku (Jr 31,12 Jl 2,24). Svědkové tohoto nového věku, Mojžíš a Elijáš, zosobňují Zákon a Proroky. Právili se, že z oliv obou stromů teče ryzí zlato do svícnu, znamená to, že Hospodin pečuje o svou církev ryzím zlatem svého slova, takže jeho lid nezůstane v žádné situaci bez pomoci.

f) Svitek a éfa

5,1—11

Hospodin stihá kletbou hříšníky a odstraňuje svévoli.

5 ¹Znovu^a jsem pozdvihl oči a viděl jsem: Hle, letí svitek. ²Posel se mě otázal: „Co vidíš?“ ³Odvětil jsem: „Vidím letět svitek, dvacet loktů dlouhý a deset loktů široký.“ ⁴Rekl mi: „To je kletba, která vychází nad celou zemi. Podle ní bude postižen jednak^b každý zloděj, jednak^b každý křivopřísežník. ⁵Vychází z mého rozhodnutí, praví Hospodin zástupů. ⁶Vejde do domu zlodějova i do domu toho, který v mém jménu křivě přísahá, a zůstane uvnitř jeho domu a zničí jej ⁷od střechy po základy^c.“

⁸Potom předstoupil posel, který se mnou mluvil, a vyzval mě: „Pozdvihni přece oči a podívej se. Co se tu objevuje?“ ⁹Otázal jsem se: „Co je to?“ ¹⁰Odvětil mi: „To se objevuje éfa^d,“ a dodal: „Takový je jejich vzhled^e v celé zemi.“ ¹¹A hle. Olovené víko se pozvedlo, a tam — jakási ženština sedí uvnitř éfy. ¹²Rekl mi: „To je Svévole“, mrštíil jí do éfy a přiklopil otvor oloveným poklopem. ¹³Vtom jsem pozdvihl oči a viděl, jak vycházejí dvě ženy. Vítr se jim opíral do křídel; měly totiž křídla jako čáp^f. ¹⁴Zvedly éfu mezi zemi a nebe. ¹⁵Otázal jsem se posla, který se mnou mluvil: „Kam chtějí dopravit tu éfu?“ ¹⁶Odvětil mi: „Chtějí postavit té ženštině dům v zemi šineárské, a až bude připraven, bude tam postavena na svůj podstavec.“

^ajini: obrátil jsem se. — ^bbaž do smrti, O'. — ^cdosl. jeho dřeva i jeho kameny. — ^dduť míra, asi 36 l. — ^e:::nepravost, O' (> 'ávon místo 'ajin, H.). — ^fdudek, O'; luňák, V.

(2) :Ez 2,9n Zj 10,8nn (3) :Sk 5,1nn (4) Iz 55,11 :Jr 51,60nn; Dt 7,9n Joz 7 (11) Gn 11,2

¹⁻⁴Šesté vidění prorokovo je dvojdílné. Obě části mají společné téma: očistění svaté země od svévole. Prorok vidí nejprve letící 'svitek' úctyhodných rozměrů, přibližně 10 × 5 m. Jsou to rozměry chrámové předsně (1Kr 6,3), ale nedovedeme říci, kryje-li se za touto shodou nějaký úmysl. Posel poučí proroka, že svitek obsahuje 'kletbu'. Neujde jí nikdo, proti komu byla namířena (sr Iz 55,11; Jr 51,60nn). Kletba (H. 'dlá) bývala součástí obřadu při uzavírání smluv (sr Dt 29,11nn [= 10nn K]). Vstupovala v platnost tam, kde smlouva byla porušena. Z toho vyplývá, že zemí, nad kterou je kletba vypuštěna, je míněna země zaslíbená a nikoli celá země. Soud začíná od domu Hospodinova (1Pt 4,17), a proto také bude první očistěna od všeho nečistého země zaslíbená.

Kletba je mrštěna proti 'zlodějům' a 'křivopřisežníkům'. Nejde zde jistě jen o porušování majetkových práv, nýbrž o činy, které porušují obecnství Božího lidu, a tak ohrožují nástup nového věku. Obdobou je novozákonní příběh Ananjáše a Zafiry (Sk 5,1nn). I tam došlo ke krádeži a křivé přísaze. Podobné případy se vyskytovaly i za Zacharjáše, narušovaly život ve sboru a brzdily stavbu chrámu. Lidské oko nemohlo proniknout do srdce všech, Hospodin však vidí pod povrch. Tam, kde je porušeno obecnství vytvořené Boží smlouvou, nastupuje trest smrti (sr Dt 7,9n). S pachatelem je zahlazen i celý jeho dům, aby bylo zlo docela vyhlazeno (sr Joz 7).

⁵⁻⁸Nemají-li už být v zemi hříšníci, musí být odstraněna všechna 'svévole'. Tímto pojmem rozumí Starý zákon souhrn všeho, co se staví proti Bohu a vzpouzí Boží vůli (Kraličtí překládají 'bezbožnost'). Prorokovi je svévole ukázána v podobě ženy, vtěsnané do éfy, jakéhosi soudku o obsahu 36 l, do něhož by se lidská bytost nevešla. Jde o bytost démonickou; proto je nádoba zajištěna olověným víkem. A také posel mluvící s prorokem je na stráž, aby uvězněná zlá moc neunikla a nezamořila znovu svatou zemi. — Poněkud nejasná je poznámka: „Takový je jejich vzhled v celé zemi.“ Týká se to zřejmě oněch činitelů nepravosti, o kterých byla řeč v prvé části vidění. Smysl je patrně ten, že jejich oko je tak zahleděno do oné démonické svůdkyně, že se s ní solidarizují a přijímají její vzhled (sr Mt 6,23).

⁹⁻¹¹Náhle se objevují dvě jiné, rovněž 'ženské postavy', démonské, aby se ujaly své družky. Mají čapí křídla, a to už je charakterizuje jako bytosti nečisté (sr Lv 11,19 Dt 14,18). Prorok se dozvídá, že chtějí letět do Šineáru, do své země, kde lidská svévole se kdysi projevila snahou postavit 'babylónskou věž' (Gn 11,1—9). V Šineáru se připravuje pro svévoli 'dům', tj. chrám, kde má být postavena na podstavci jako božstvo. Hebrejščina dovede vyjádřit neobvyklým slovesným tvarem

v'hunnichá (hif'il smíšený s hof'alem), že nejde jen o prosté 'postavení' na podstavec (hof'al), nýbrž že tímto postavením vlastně bude 'odstavena' a zůstane v klidu, bez povšimnutí, jako mrtva (hif'il; sr 2Kr 23,18). Pro věrné Hospodinovy už mrtva je, ať si jí v Šineáru postaví na podstavec a třeba se jí i klanějí. Rozhodující je, že už nebude poskvrňovat zemi zaslíbenou.

g) Čtyři nebeská spřežení

6,1—15

Hospodin připravuje svůj lid na příchod mesiáše.

6 ¹Znovu^a jsem pozdvihl oči a viděl jsem: Hle, čtyři vozy vyjíždějí mezi dvěma horami. Byly to měděné hory. ²V prvním voze byli zapřaženi ryzáci, v druhém vranici, ³v třetím bělouši a ve čtvrtém grošáci, statní koně. ⁴Obrátil jsem se na posla, který se mnou mluvil, a otázal jsem se ho: „Co to znamená, pane?“ ⁵Posel^b odpověděl a řekl mi: „To vycházejí čtyři nebesí duchové^c, ^dkterí stáli^d před Pánem celé země. ^eVranici vyjíždějí do severní země.“ Bělouši vyrazili po nich, zatímco grošáci vyjeli do jižní země. ⁷Statní koně tedy vyrazili ve snaze křížem krážem projet zemi, neboť posel řekl: „Projeďte zemi křížem krážem.“ A projížděli zemi. ⁸Vtom ke mně vzrušeně^e promluvil: „Pohled, ti, kteří vyjeli do severní země, ^fuspokojili mého ducha^f v severní zemi.“

⁹I stalo se ke mně slovo Hospodinovo: ¹⁰Jde o převzetí darů od navrátilců, od ^gCheldaje, Tóbijáše a Jedajáše: Přijdeš toho dne, vejdeš do domu Jósijáše, syna Sefanjášova, ^hkam oni přišli^h z Babylóna, ¹¹a převezmeš stříbro i zlato. Dáš zhotovit tíaruⁱ, vstaviš ji na hlavu velekněze Jósuy, syna Jósadakova, ¹²a řekneš mu: Takto praví Hospodin zástupů: Hle, přijde muž, jménem Výhonekⁱ, odspodu vyrašíⁱ, ten postaví Hospodinův chrám. ¹³Ano, on postaví Hospodinův chrám, a bude obdařen majestátem. Bude sedět na svém trůnu a vládnout a ^kbude na svém trůnu knězem^k; pokojná shoda bude mezi obojím. ¹⁴Tíara pak zůstane Chelemovi, Tóbijášovi, Jedajášovi a Chénovi, synu Sefanjášovu, v chrámě Hospodinově na památku. ¹⁵I vzdálení budou přicházet a pomáhat při stavbě chrámu Hospodinova. „Poznáte, že Hospodin zástupů mě poslal k vám, ovšem, budete-li opravdu poslouchat hlas Hospodina, svého Boha.“

^ajiní: obrátil jsem se. — ^b+ který se mnou mluvil, O'. — ^cvětrové, O' V. — ^daby se postavili, O' V. — ^edosl. vzkřikl a. — ^futíli můj hněv, O'. — ^gv O' jména obecná, ne vlastní. — ^hh který přišel, O'. — ⁱpatrně několikastupňovou korunu. — ^jv H. slovní hříčka. — ^k* bude kněz po jeho pravici, O'.

(2n) :Zj 6 2nn (5) :Ž 104,4 (12) 3,8; Iz 11,1 (13) :Mt 26,61 Ef2,21; Ž 110,4 (15) :Iz 60,10; Za 2,13.15 (= 9.11 K) 4,9; Dt 28,1

¹Obě 'měděné hory' je nutno mít za hory známé a určité (v H. uvedeny se členem). Přívlastek 'měděné' naznačuje, že nejde o jevy zeměpisné, ale že jsou míněny dva vrcholky světové hory, jimiž podle tehdejších představ procházelo každodenně vycházející slunce. Poslední vidění tedy zvěstuje, že přichází den, kdy má být zřejmě zjeveno Boží panství nad světem.

²⁻⁵Mezi vrcholky horskými se náhle objeví 'čtvero spřežení'. V každém voze jsou zapřaženi koně jiné barvy a souhrnně se pak o nich ještě řekne, že to jsou 'statní' koně. Počet čtyř naznačuje patrně čtyři světové strany a zahrnuje tak celý okřes světa, i když dál bude řeč jen o dvou světových stranách. Vozy, které prorok viděl, jsou válečné vozy, na jakých přijede Hospodin k soudu (sr Iz 66,15; Abk 3,8). Jsou symbolem moci a vítězství Hospodina (sr 2Kr 6,17). Posel vykládá: 'To jsou čtyři duchové', kteří stojí ve službě Hospodinově (sr Ž 104,4). Zřejmě je tu obdoba s neměnným podivným viděním Ezechielovým (Ez 1,4nn). Tam sice není řeč o vozech, ale o 'kolech' při 'zvířatech' (v. 15), pohybujiících se podle 'chtění ducha' (v. 20). Ve vidění Zacharjášově přijíždějí vozy od Hospodina (:: O' a V), tedy s jeho příkazem, který nyní jedou splnit.

⁶⁻⁸Vůz, tažený *uraníky*, směřuje k severu. Hospodin bude soudit tuto nepřátelskou oblast (sr v k Za 2,10 [= 6 K]). Hned za nimi vyrazí *bělouši*. Jde o záchranu věrných. Třetí spřežení zamíří k *jihu*. O ryzácích už není řeč. Spřežení mají 'křížem krážem' projet 'celou zemí'. Posel sleduje jízdu vraníků a náhle rozrušen vzkřikne (v. 8). Vraníci (či vůz, jimi tažený) 'uspokojili jeho ducha' v severní zemi. 'Sebejisté pronárody' (1,15) už nebudou zotročovat věrné Hospodinovy. Tamější diaspora se vrátí a připojí k říši mesiášově.

⁹⁻¹⁵Jako příslib nastávajícího blaženého věku, kdy Sijón bude středem světa a všechny národy budou k němu putovat (sr v. 15a), vystupují náhle *přichozí z babylónské diaspory*, zřejmě jako její vyslanci, kteří přinášejí *dary* na chrám. Tato konkrétní přítomná událost se chápe jako příslib, že i budoucí události se naplní podle zaslíbení.

Odtud se vysvětlí i nápadný rozdíl ve *jménech* navrátilců v. 10 :: 14. Už Septuaginta si tu zřejmě nevěděla rady a ve v. 10 místo jmen čte různé tituly snad hodnostářů babylónské diaspory. Protože jde o významný dar, kterým se

tamní židé chtěli zapojit do budování chrámu, je zcela přirozené, že jsou uvedena jména poslů. První z nich je *Cheldaj*, zvaný pak *Chelem*. Ke změně jména dochází patrně záměrně, protože Cheldaj souvisí s výrazem *cheled* = pomíjitelný věk. Takové jméno se nehodilo dobře pro toho, kdo stál na prahu nového, nepomíjícího věku (značí Chelem snilka? Bylo by možné myslit např. na prorocké sny). Obě druhá jména vyznávají Hospodinovu dobrotu (*Tóbijáš*) a všeobecnost (*Jedajáš*). Všichni tři přicházejí k jistému *Jóšijášovi*, osobnosti patrně ne bezvýznamné. Je možné, že jeho otec (nebo děd) Sefanjáš je totožný se Sefanjášem, druhým veleknězem za dob Jeremjášových (2Kr 25,18 Jr 21,1 aj.), takže Jóšijáš jako potomek kněžského rodu tvořil spojkou k prvnímu chrámu Šalomounovu. Jeho jméno však pocházelo z doby zoufalství (kořen *j-š*), a proto se také nehodilo do dnů radostné naděje. Je proto změněno v *Chén* = milost. Snad tím má být vyjádřen jeho úděl na prahu nového věku, lišící se od údělu Sefanjášova, kterého babylónský král dal popraviti (2K 25,21 Jr 52,27).

Prorok se má dostavit do Jóšijášova domu 'toho dne'. V H. výraz *ha-jóm ha-hí* značí vždycky den zvláštního Hospodina zásahu a stal se přímo označením dne Hospodina. Je tím tedy i zde naznačeno, že Hospodin chystá něco velikého. Ze *zlata a stříbra*, které převezme, má prorok zhotoviti *tiáru*, několikastupňovou korunu, kterou si asi máme představovat na způsob papežské tiáry. Její zvláštní tvar se patrně vysvětlí tím, že ten, jemuž je určena, bude králem i knězem, že tedy v sobě sdruží dva úřady (sr Ž 110,4). Někteří vykladači hovoří o dvou korunách, nedbajíce, že sloveso 'zůstane' (v. 14) je v jednotném čísle, a pak hledají po vzoru Septuaginty dva pomazané, krále a velekněze, jež ztotožňují se Zerubábelem a Jóšou. Sektářské spisy dnes bohatě doložené zvláště z kumránské knihovny u Mrtvého moře (sr Bič, Poklad v Judské poušti) vskutku mluví o dvou mesiáších. Zacharjáš však ví jen o jednom, jako ostatně celá biblická tradice. Zerubábel není v textu vůbec jmenován. Koruna je vstavena na hlavu pouze Jóšouvi (v. 11), a to jen symbolicky na znamení, že přijde den, kdy má být definitivně vstavena na hlavu toho pravého věčného velekněze a současně i krále (sr k. 3).

Onen den bude počátkem zvláštní Boží milosti. Označení kněžského krále titulem *Výhonek* navazuje na prorocká zaslíbení (Iz 4,2 Jr 23,5; sr též Iz 11,1nn) o příchodu Božího kralování, o probuzení lidu Božího k novému životu, tedy o příchodu nového věku, který beze všech lidských předpokladů přijde tak, jako nevysvětlitelně vyraší výhonek a rozrůstá se ze zdánlivě mrtvých kořenů. Prorok Zacharjáš spojuje tento věk se zaslíbením o stavbě chrámu. Ta je prvním úkolem mesiášovým. Nebude to však už chrám, vystavěný lidskýma rukama. Nový zákon dokládá, že starý chrám bude nutno pročistiti (Mt 21,12n) a že pro nový věk je nutno počítati s chrámem novým (Mt 26,61).

Po symbolické korunovací má být tiára uložena v chrámě a velekněz ji už nebude nosit. Zůstane *památkou* mužům, kteří přispěli k jejímu

zhotovení, a současně celému sboru viditelným znamením budoucích událostí: příchodu mesiáše, k němuž budou přicházet mnozí, *Židé i pohané* (sr Iz 2,2n Mi 4,1n). Naplnění tohoto zaslíbení závisí však na věrnosti a *poslušnosti* lidu.

3. POSTNÍ KÁZÁNÍ

a) Výzva k pokání a milosrdenství

7,1—14

Lid je obviňován z povrchnosti a veden k opravdovému pokání.

7 ¹Čtvrtého roku krále Dareia, čtvrtého dne devátého měsíce, totiž měsíce kisleu, stalo se slovo Hospodinovo k Zacharjášovi. ²Tehdy poslal Bét-el^a Sar-esera s Regem-melekem^b a jeho muži, aby usmířili Hospodina ³a otázali se kněží při domě Hospodina zástupů i proroků: „Mám nadále držet pátého měsíce smutek a půst, jak jsem to činil po léta?“

⁴I stalo se ke mně slovo Hospodina zástupů: ⁵Řekni všemu lidu země i kněžím: „Když jste se postili a nařikali pátého a sedmého měsíce, teď už po sedmdesát let, postili jste se opravdu kvůli mně? ⁶A když jíte a pijete, nejíte a nepijete si pro sebe?“ ⁷Neprovolával Hospodin právě toto skrze dřívější proroky, když si ještě bezstarostně bydlil Jeruzalém i města kolem něho, a obydlen byl Negeb i přímořská nížina?

⁸I stalo se slovo Hospodinovo k Zacharjášovi: ⁹Takto praví Hospodin zástupů: „Vynášejte pravdivé rozsudky a ať každý prokazuje milosrdenství a slitování svému bratru. ¹⁰Neutiskujte vdovu a sirotka, bezdomovce^c a vydědence^d, nikdo ať neosnuje ve svém srdci zlé proti bratru.“ ¹¹Ale zdráhali se poslechnout, svéhlavě nastavili rameno a zacpali si uši, aby neslyšeli. ¹²Srdce zatvrdili, že bylo jako křemen, aby neslyšeli zákon a slova, které svým duchem posílal Hospodin zástupů skrze dřívější proroky. Proto na ně dolehl hrozný hněv Hospodina zástupů. ¹³Kdykoli volal, oni neslyšeli. Proto řekl Hospodin zástupů: „Ať si volají, já nebudu slyšet. ¹⁴Vichrem je odvanu mezi všelijaké pronárody, které neznají, a země se za nimi promění v pustinu, ^ekam lidská noha nevkročí.“ Tak učinili z rozkošné země pustinu.

^ado Bét-elu, O'; do domu Božího, V K. — ^ba král Arbeseer, O'; a vrchní mág..., P. — ^cH. *gér* = host, přichozí. — ^dH. *'ání* = pokořený. — ^e=dosl. kde (nikdo) nepůjde tam ani zpět.

(3) 8,19 (5) :2Kr 25,8n; :Jr 41,1nn; :Iz 58,5nn (7) 1,4n 7,12
(9) Mi 6,8 (10) Ex 22,20n (= 21n K) (12) Ex 32,9 Iz 48,4
::Ez 11,19 (13) v. 7 (14) Dt 4,27

¹⁻³ *Zprávou o poselstvu*, přicházejícím s dotazem ke kněžím a prorokům, začíná nový úsek knihy Zacharjášovy. I nový časový údaj (z konce listopadu 518) upozorňuje na novost situace. Přesto však navazuje tento oddíl na předchozí tím, že podobně jako poselstvo v 6,10nn přicházejí i zde do jeruzalémského chrámu poslové zřejmě ze vzdálených končin. Jejich jména nejsou zcela jasná. Nelze např. s určitostí říci, je-li Bét-el jméno místa (sr O' V K) či osoby. V každém případě ukazuje jako druhá dvě jména na mimojudský původ tazatele i poselstva.

Bét-el se vyskytuje jako jméno božstva spjatého původně se svatyní bét-elskou (sr Oz 10,15), uctívaného později v jébské či elefantinské židovské kolonii v Egyptě, může však samostatně být snad i jménem osobním. Někteří vykladači je spojují s následujícím Sareser v jedno jméno Bétel-sareser. Byl by to pohebrejštený tvar jména známého z Asyrie, typu Bél-šar-učur. 'Jméno' Regem-melek chápou někteří jako titul Bétel-sareserův, který snad byl u dvora vyšším hodnostářem (sr 'vrchní mág', P), královským úředníkem v podobném postavení jako Nehemjáš či Daniel.

Předmětem jeho dotazu jsou *smuteční obřady*, které mají usmířit Hospodina. Tyto obřady byly konány na připomínku zničení jeruzalémského chrámu. Nyní se však chrám staví a obnovuje. Není tato stavba vlastně důkazem, že se Bůh usmířil, a proto všechny další smuteční obřady jsou zbytečné?

Tento dotaz se stává podnětem a příležitostí k *'postnímu kázání'* (7,4—8,23). Je naprosto falešná představa, že smutečními úkony, plácem a postem je možno působit na Hospodina. Půst je užitečný k tomu, aby si člověk připomínal svou nicotnost, před svatým Bohem se kajicně ztišil a takto připraven očekával na Boží slovo a podřizoval se mu. Ale není prostředkem k ovlivnění Boha a k zajištění jeho přízně. Co vůbec je pravý půst? Teď je příležitost, aby to prorok vyložil nejen poselstvu, nýbrž i Božímu lidu.

⁴⁻⁷ Prorok dostává příkaz domluvit *'lidu země i kněžím'*. Obojí měli zřejmě rozhodující vliv na smýšlení i jednání všeho lidu. Lidem země, který je jmenován dokonce na prvním místě, jsou patrně míněni potomci někdejšího venkovského kněžstva, které bylo za dřívějších dob nejednou povoláno, aby dbalo o náboženskou očistu, když jeruzalémské kněžstvo zklamalo.

'Lid země' býval rozhodujícím činitelem při různých palácových revolucích a královských volbách (sr 2Kr 11,18.20 21,24 23,30). Zákon jej výslovně pověřuje vykonáním rozsudku nad modláři (Lv 20,2.4). Při centralisaci kultu bylo venkovské kněžstvo převedeno do Jeruzaléma a vytvořilo tu vrstvu nižšího kněžstva, které snad mělo především vyučovat lid, zatímco vyšší kněžstvo se s prostým lidem skoro nestýkalo.

Prorok neodpovídá jen na dotaz poselstva, nýbrž pojednává o věci zásadně. Po sedmdesát let, od zničení chrámu v r. 587, se lid pravidelně ve výroční den *postí* (sr 2Kr 25,8n) a připojuje k postu v pátém měsíci ještě další půst v měsíci sedmém na památku zavraždění Gedaljáše (Jr 41,1nn). Znamená však tento půst něco před Bohem? Vždyť půst má být projevem pokání (Iz 58,5—14) a pravé pokání je proměna smýšlení a života, ne obřad. Ale s posty, které lid zachovává, je tomu stejně jako se slavnostmi. Všecko se děje ve jménu Hospodinově, ale srdce lidu je od Hospodina vzdáleno (sr Iz 1,11—15 Am 5,21n). Toto pokrytectví vytykali bezstarostnému a netečnému lidu proroci již v době předexilní, v době bezpečí a blahobytu.

⁸⁻¹⁴ Prorok má tlumočit lidu tutéž výzvu, kterou neúnavně opakovali dřívější proroci: '*dbát práva, zastávat se utištěných, prokazovat jim lásku*'. Přítomnost se zřejmě nelišila podstatně od minulosti. Bohoslužba byla poskvrněna pokrytectvím, každodenní život a vztah člověka k člověku sobectvím. Nelze mluvit o lásce k Bohu, kde není lásky k bližnímu (sr 1J 4,20). Hospodin nemá zalíbení v obětech, ale v milosrdenství (vk Oz 6,6).

Ve Starém zákoně se ustavičně připomíná lidu vyvolenému, že má neodvolatelné závazky vůči všem *opuštěným a opovrhovaným*. Jako je sám živ jen z milosti svého Boha, který se ho ujal v jeho nejhlubším ponížení, v egyptském otroctví, a věrně o něj pečuje, tak je povinen sklánět se v lásce ke všem, kteří potřebují pomoci, ať už jde o vdovy a sirotky nebo bezdomovce a vydědence. Boží všeobjímající láska činí z lidí bratry. Ale toho otcové nedbali. Jejich neposlušnost jim zatvrdila srdce. Přípomínkou trestu, který je stihl (Hospodin nevyslyšel jejich volání, rozehnal Izraele, vydal Judu do zajetí), varuje prorok své současníky, aby nešli po cestách otců.

Hlavní myšlenky Zacharjásova kázání ožívají po staletích znovu v kázání Jana Křtitele (syna jiného Zacharjáše). I on volá k pokání, které se projevuje v proměně života, i on připomíná Boží soud nad nekajícími současně se zvěstí o příchodu Božího království. Starozákonní Zacharjáš také připojuje k svému vlastnímu 'postnímu kázání' zvěst o příchodu Hospodinova spasení (k. 8).

b) Výzva k milování pravdy a pokoje

8,1—23

Hospodin zaslubuje lidu příchod blažené doby a zve i pohany na Sijón.

8 ¹I stalo se slovo Hospodina zástupů: ²Takto praví Hospodin zástupů: Nesmírně jsem se rozhorlil pro^a Sijón, s velikým rozhořčením pro něj horlím.

³Takto praví Hospodin: Vrátním se na Sijón a budu bydlet uprostřed Jeruzaléma. Jeruzalém bude nazýván věrným městem a hora Hospodina zástupů svatou horou.

⁴Takto praví Hospodin zástupů: Znovu budou sedat starci a stařeny na náměstích Jeruzaléma, každý s holí v ruce pro^b vysoké stáří^b. ⁵Jeho náměstí budou zase plna chlapců a děvčat v dovádivých hrách^c.

⁶Takto praví Hospodin zástupů: I když se to bude jevit pozůstalým tohoto lidu v oněch dnech jako div, musí to být div i pro mne^d? — je výrok Hospodina zástupů.

⁷Takto praví Hospodin zástupů: Hle, vysvobozuji svůj lid z východní země i ze země, kde slunce zapadá. ⁸Přivedu je a budou přebývat uprostřed Jeruzaléma. Budou mým lidem a já jim budu Bohem věrným a spravedlivým.

⁹Takto praví Hospodin zástupů: Vzchopte se^e vy, kteří v těchto dnech slyšíte z úst proroků slova o dni, kdy byl položen základ k domu Hospodina zástupů, aby byl postaven chrám.

¹⁰Před těmito dny nebylo totiž co dát za práci lidí, natož za práci dobytka. Ti, kdo vycházeli a vcházeli, neměli pokoje před protivníkem^f, dopustil jsem, že stáli všichni proti všem. ¹¹Ale nyní nebudu jednat s pozůstalými tohoto lidu jako za dřívějších dnů — je výrok Hospodina zástupů. ¹²^gVzejde setba pokoje^g: vinná réva vydá své plody, země svou úrodu a nebesa svou rosou. To vše dám jako dědictví pozůstalým tohoto lidu. ¹³Jako jste byli kletbou mezi národy^h, dome judský a dome izraelský, tak budete požehnáním, až vás vysvobodím. Nebojte se! Vzchopte se!

¹⁴Neboť takto praví Hospodin zástupů: Jako jsem se rozhodl naložit s vámi zle, když mě vaši otcové rozhněvali, řekl Hospodin zástupů, a nelitoval jsem toho, ¹⁵teď jsem se naopak rozhodl obdarit v těchto dnech Jeruzalém a dům judský dobrým. Nebojte se! ¹⁶Tyto věci čiňte: Mluvte každý svému bližnímu pravdu. Ve svých branách vynášejte pravdu a pokojný soud.

¹⁷Nikdo ať neosnuje ve svém srdci zlé proti bližnímu. Nelibujte si v křivé přísaze. To všechno nenávidím — je výrok Hospodinův.

¹⁸I stalo se ke mně slovo Hospodina zástupů: ¹⁹Takto praví Hospodin zástupů: Půst čtvrtého, pátého, sedmého a desátého měsíce se obrátí domu judskému v radostné veselí a utěšené slavnosti¹. Jen milujte pravdu¹ a pokoj!

²⁰Takto praví Hospodin zástupů: Ještě budou přicházet národy a obyvatelé mnohých měst. ²¹Obyvatelé jednoho města půjdou do druhého a řeknou: Pojdte, usmířme Hospodina, pojďme hledat Hospodina zástupů. Já půjdu také. ²²A budou přicházet četné národy², mocné pronárody, aby hledaly v Jeruzalémě Hospodina zástupů a usmířily ho¹.

²³Takto praví Hospodin zástupů: V oněch dnech se chopí deset mužů z pronárodů všech jazyků pevně cípu roucha jednoho Judejce a řeknou: Půjďme s vámi. Slyšeli jsme, že je s vámi Bůh.

^a+ Jeruzaléma, O'. — ^bdosl. množství dnů. — ^cH. + na jeho náměstích. — ^ddosl. v mých očích. — ^edosl. posilňte se vaše ruce. — ^fpro útisk, O' ~ V. — ^gale zjednáám pokoj, O'. — ^hdosl. pronárody (H. *gójtm*). — ⁱ+ a budete se radovat, O'. — ^j= věrnost. — ^kH. *ammim*. — ^lH. Hospodina.

(2) 1,14 (3) :: Jr 6,6n; Iz 1,26 (4) Iz 65,20 (6) :L 1,37 (7) :Iz 45,6 Mal 1,11 (8) Jr 24,7 31,33 Ez 11,20 (9) Ag 2,15-19 (= 16-20 K) (13) Gn 12,2 (16) > Ef 4,25 (19) 7,3,5; Iz 35,10 Jr 31,12 :Mt 9,15 (20) Iz 2,2-4 // Mi 4,1-3 (23) :Ž 24,6 Iz 44,5

^{1a}I. Začíná pásmo desíti výroků Hospodinových, mluvících do různých situací Božího lidu. Hospodinův vztah k lidu je vztah živé planoucí lásky. Hospodin není chladné neosobní božstvo, nýbrž milující a lásku vyžadující Bůh, jenž se zastává těch, které si zamiloval.

³II. *Svaté město* s horou Hospodinovou, poskvrněné v minulosti násilnictvím a bezbožností (Jr 6,6n Ez 7,23 8,10nn 43,7nn), bude žít z osvobozující a očišťující přítomnosti Boží. Stane se svědectvím o věrnosti svatého Boha, která přetvořuje Izraele v lid věrný a svatý (Iz 1,26 Lv 19,2).

^{4a}III. Zuboženému pozůstalému lidu uprostřed trosek připraví Hospodin bezpečnou a radostnou budoucnost. Plnost života v Boží blízkosti je vyjádřena obrazem utěšeného stáří a bezstarostného mládí (sr Iz 65,20).

⁶IV. Prorok svým výhledem zřejmě narazil u svých posluchačů

na pochybnosti. Ale to, co se člověku na pokraji zoufalství jeví jen jako útěšná pohádka, je v dosahu Božích možností. U Boha je možné i to, co je nemožné, poněvadž Bůh je milost a milost je div.

^{7a}V. *Hospodinova milost* zahrnuje celý svět. Označením 'z východní země i ze země, kde slunce zapadá', se míní celý okresek zemský (sr Iz 45,6 Mal 1,11). Celý svět pozná, že Hospodin je Bohem, přizná se k jeho vládě (sr Za 2,10nn [= 6nn K]) a připojí se k jeho lidu (2,15 [= 11 K]). Věrnost a spravedlnost jsou základem Božího vztahu k lidu a budou i znakem tohoto nového lidu. Před našimi zraky se klene most ze Starého do Nového zákona.

⁹⁻¹³VI. Ve svazku nového lidu bude mít *Izrael* jakožto vyvolený lid Hospodinův (Ex 19,5n) zvláštní postavení. Minuly doby, kdy lid úpěl pod vládou protivníků, kdy jim byl vydán na pospas, kdy nebylo zastání a lid trpěl bídou (Ag 2,15—19 [= 16—20 K]). Změna, která nastala položením základního kamene k stavbě chrámu, byla jen náznakem toho, co přijde nyní. Lid okusí Boží dobrotivost, stane se *požehnaním i pro jiné*. Důraz leží na kněžském poslání Izraelově. Stejným směrem ukazuje i eschatologické heslo: „Vzejde setba pokoje.“ Hojnost darů přírody je znamením, že se plní slavné zaslíbení, dané Abrahamovi (Gn 12,2n).

¹⁴⁻¹⁷VII. Opakovanou výzvou „Nebojte se!“ (v. 15 sr 13) ujišťuje Hospodin své vyvolené, že jim chce prokazovat jen *dobré*. Hned jim také připomíná, co od nich očekává (16n). Tak tomu bylo vždy, když lid stál na počátku nového údobí, např. při vyvedení z Egypta (Ex 20,2—17). Do nového života může vstoupit jen nový člověk. A nový člověk vytváří také *nové vztahy k bližnímu*. Zase je tu položen důraz na pravdivost (= věrnost, sr v. 3.8.19). Vrací se i motiv pokoje (12) v souvislosti s dodržováním práva. V blízkosti Boží mizí všechny porušené vztahy mezi lidmi. Každý projev nelásky k bližnímu je pod Božím soudem. Tam, kde vládne pokoj a věrnost, šíří se požehnaní nejen mezi lidmi, ale i v celé přírodě (Iz 11).

^{18a}VIII. Při výhledu ke všemu novému a slavnému, co Hospodin svému lidu a pro svůj lid chystá, je nutno *skoncovat se vším starým*. Je tu dobrotivý Hospodin, který se hlásí ke svému lidu, a proto je *konec púst* i obřadů, které jsou s ním spojeny na památku dobytí Jeruzaléma ve 4. měsíci (Jr 39,2), zboření chrámu v 5. měsíci (2Kr 25,8n), zavraždění Gedaljášova v 7. měsíci (Jr 41,1n) a začátku obležení Jeruzaléma v 10. měsíci (2Kr 25,1). Minulost byla ve znamení postů. To vše se změnilo v radost (Mt 9,15). Zůstává však vážná podmínka: milování pravdy a pokoje. Láska k pravdě znamená věrnost Hospodinovu slovu. Milovat pokoj znamená střežit a plnit Boží smlouvu.

²⁰⁻²²IX. Jako perly náhrdelníku se k sobě řadí jednotlivé výroky a uzavírají pomalu kruh, zahrnující *všechn svět*. Hospodin dá možnost nového života všem národům. Ze všech stran budou k němu putovat, aby se připojili k jeho lidu a vzývali svatého Izraelského (sr Iz 2,2—4 Mi 4,1—3). Vedle 'národů' jsou jmenováni 'obyvatelé velkých měst'. V městech stávaly chrámy, např. v Babylóně chrám Mardukův. Byl to slavný chrám a mohutné město, s nímž se Jeruzalém se svým chrámem nemohl měřit. A přece bude *Jeruzalém středem světa*, protože v něm sídlí sám Hospodin. Žádný bůh se mu nemůže rovnat — a pohané to poznají. Půjdou v šlépějích poselstva Bét-elova (7,1n) usmířit Hospodina. Rozhněvaný Bůh je Bohem vzdáleným, nedosažitelným, Bůh smířený s člověkem a lidem je na dosah, sklání se ke svým vyvoleným a bydlí uprostřed nich. K společnému předsevzetí přistupuje osobní rozhodnutí: „Já půjdu také.“ Překvapí jednotné číslo, ale je pochopitelné. Konečné rozhodnutí může učinit jenom každý za sebe, osobně.

²³X. Závěrečný výrok navazuje na poslední noční vidění (6,1—8). Izrael jako 'království kněžské' (Ex 19,6) bude nyní opravdu plnit své kněžské, *prostřednické poslání*. Proto po něm budou pohané toužit (sr Ž 24,6 Iz 44,5). Vyvolený lid, žijící v opovržení u tohoto světa, smí sloužit světu k záchraně. Ne pro svoje zásluhy, ale z milosti svého Boha. Církev, sražená do prachu země svými hříchy a Božími soudy, nemusí stále věšet hlavu a bit se v prsa, neboť Hospodin není hrozivé pohanské božstvo, kruté a neměnné, nýbrž Bůh, který žárí, protože miluje, který odpouští a hříchy nepočítá, dny smutku mění ve dny radosti a žíněný pytel pokání nahrazuje rouchem svatebním.

4. PŘÍCHOD ŘÍŠE MESIÁŠOVY

a) Soudce národů a král lidu

9,1—17

Po Božích soudech nad nepřáteli přichází král pokoje.

9

¹Výnos.

Slovo Hospodinovo proniklo do země Chadrák^a,
Damašek je místem, na němž spočine.

^bK Hospodinu budou vzhlížet lidé^b,
nejen všechna pokolení izraelská.

² Proniklo i do Chamátu, jenž s ním hraničí,
do Týru, i Sidónu, tak převelmi moudrého.

³ Vybudoval si Týr opevnění,
nahromadil stříbra jako prachu,
ryzího zlata jako bláta na ulicích.

⁴ Avšak Panovník jej zabere,
do moře srazí jeho moc;
ohněm bude pohlcen.

⁵ Spatří to Aškalón a bude se bát,
Gáza se bude svíjet v hrozné úzkosti,
Ekrón bude zahanben ve své naději.

Z Gázy zmizí král,
Aškalón nebude osídlen,
⁶ v Ašdódu bude sídlit míšenec^c.

Tak vyhladím pýchu Pelištejců.

⁷ Krvavé sousto vyrvu mu z úst,
ze zubů jeho hnusné oběti.

Tak bude i on^d zachován našemu Bohu,
bude jako předák v Judstvu,
a Ekrón bude jako Jebusejec.

⁸ Postavím se na stráž ke svému domu
proti každému, kdo by^e sem chtěl vtrhnout^e;
už se přes ně nepřevalí, kdo by je podrobil,
neboť je nyní nespustím z očí. —

⁹ Plesej převelice, dcerko sijónská,
jásej, dcero jeruzalémská!

Hle, k tobě přichází tvůj král,
^fospravedlněný a vysvobozený^f,
ponižený, jedoucí na oslu,
na oslátku, osličím mláděti.

¹⁰ Vymýtím^g vozy z Efrajima
a koně z Jeruzaléma;
válečný luk bude vymýcen.

Národům vyhlásí pokoj;
od moře k moři bude jeho vláda,
od řeky Eufratu až na konec světa.

¹¹ Slyš, Sijóne: Pro krev smlouvy s tebou
propustil jsem^h tvoje vězně z jámy,
v které není vody.

- ¹² Navratte se do¹ pevnosti,
věžňové, jimž vzešla naděje.
¹ Dnes to znovu oznamuji¹:
Dvojnásob ti nahradím.
- ¹³ Judu jsem si napnul jako lučičtě,
^k na tětivu položil jsem Efrajima^k.
Vyburcoval jsem tvé syny, Sijóne,
proti tvým synům, Javane.
Mečem bohatýra jsem tě učinil.
- ¹⁴ Hospodin se ukáže nad nimi,
jeho střela vyleti jako blesk;
Panovník Hospodin zaduje v roh,
vydá se na pochod ve vichřicích z jihu.
- ¹⁵ Hospodin zástupů jim bude štítem
a oni budou jíst, šlapat¹ po kamenech do praku,
budou pít, halasit jak při vině
a budou plni jak obětní miska, jak žlábky na oltáři.
- ¹⁶ Tak je vysvobodí Hospodin, jejich Bůh, v onen den,
stádečko svého lidu.
- ^m Jako drahokamy v čelence
budou zářit^m nad jeho zemí.
- ¹⁷ Věru, jak je dobrý a jak krásný!
Působí, že mládenci zrají jako obilí
a panny jako mošt.

^a :: kteráž jest v vůkolí tvém, K. — ^{b-b} Hospodin patří na lidi a na..., O'; Hospodinu náleží oko (zrak) každého člověka i..., V. — ^c cizozemec, O' ~ V. — ^d t. ašdódský míšenec. — ^e dosl. chtěl jít tam nebo sem. — ^{f-f} :: spravedlivý a spásu nesoucí, O' V ~ K. — ^g on vymýtí, O'. — ^h propustil jsi, O' V. — ⁱ⁻ⁱ sedět budete v, O' (jako věžňové?). — ^j za jeden každý den tvého pobytu, O'. — ^{k-k} dosl. naplnil lučičtě Efrajimem. — ^l dosl. podmaní si; zasyjou je kameny z praku, O' ~ V. — ^{m-m} neboť posvátné kameny budou se zdvihát, V ~ O'.

(1) 2S 8,6; Iz 17,6n (2) 2S 8,10 (3) Iz 23,17n Ez 28,2nn (5) Jr 47,5; 2Kr 1,2 (6) :: Neh 13,23n (7) Joz 15,63 2S 5,6nn 24,18 (8) 2,9 (= 5 K); JI 4,17 (= 3,17 K) (9) Sf 3,14; >Mt 21,5 (podle O') J 12,15; :Ž 18,17n (10) :2Kr 23,11 Mi 5,9 (= 10 K); :Iz 11,6nn Oz 2,20 (= 18 K); Ž 72,8 (11) Ex 24,8 Mt 26,28 1K 11,25 (12) Iz 61,7 Jb 42,10 (14) :Dt 33,2 Abk 3,3; :Ž 18,15 (16) Iz 40,11

Nadpiskem 'výnos' (H. *maššá'*) jsou označeny kap. 9—11 jako zvláštní celek, odlišený od předchozích kapitol. Je složen z několika drobnějších výroků neznámých autorů. Tyto a další kapitoly se zpravidla

označují jako Druhý Zacharjáš. Jejich časové zařazení je velmi nejednotné. Zatímco někteří badatelé je umísťují do doby předexilní, až do 8. st. (Horst), jiní je kladou do éry Alexandra Velikého (Elliger). Místy je text značně neprůhledný, ale je zřejmé, že tu jde o motivy vyúsťující eschatologickým výhledem. Navazují na zvěst z kap. 1—8 a pocházejí patrně přibližně ze stejné doby.

^{1-2a} Nový oddíl začíná 'výnosem' o sousedech Izraelových. Projdou Hospodinovými soudy, ale smyslem těchto soudů není zničení, nýbrž záchrana. Boží milost, záchrana v soudu je tedy dáována nejen Izraeli, nýbrž všem národům. *Aramejci* tu nevstupují jako nepřátelé, ačkoli Izrael, zvláště severní, s nimi ustavičně vedl války. Jmenovaná tři města — Chadrák, Damašek a Chamát — byla do poloviny 8. st. středisky jednotlivých států aramejských, zničených Asyřany. Předtím však, na přelomu tisíciletí, byla v těsných vztazích k říši Davidově.

O *Chamátu* víme, že tam byl na královském dvoře ctěn Hospodin. Jen tak lze vysvětlit jméno prince Jórama (2S 8,10), jež znamená 'Hospodin jest vznešený' nebo spíše 'Hospodin je Vznešený' (jméno Rám totiž označovalo boha Hadada jako Vznešeného a jméno Jó-rám jej pak ztotožnilo s Hospodinem). Z toho je patrné, že Davidovy výboje znamenaly i misijní pronikání víry v Hospodina. Z obou dalších míst leželo *Chadrák* severněji a *Damašek* jižněji, ale i tyto oblasti měl David pod kontrolou (2S 8,3.6).

O tomto území, kde kdysi již bylo Hospodinovo jméno známé, říká prorok, že tam *slovo Hospodinovo zakotví*. Podle Septuaginty v Chadráku a Damašku dokonce přinesou Hospodinu obět. Vsuvka: „K Hospodinu budou vzhlížet lidé“ odkazuje celý děj do eschatologie. Nejen pokolení izraelská se obrátí a budou věrně sloužit svému Bohu, ale s nimi budou k němu přicházet i pohané. To, co v říši Davidově mělo jen nepatrný počátek, stane se skutečností, když Hospodin učiní všechno nové.

^{2b-4} Jako další sousedé jsou jmenováni *Foiničané*, zastoupení Týrem a Sidónem. Týr byl proslulý svou moudrostí (Ez 28,2nn) a svou nedobytnou polohou i bohatstvím. To vše jej svádělo k pýše (28,2) a titánství, které zaslepuje a přivolává pád (28,16b—18). Týr bude zničen, ale pro Sidón má prorok, zdá se, nadějnou zvěst (sr 28,22). Není zatížen takovou titánskou zpupností jako Týr, bude zachráněn a v něm bude zachráněn i pozůstalý lid z Foiničanů, prvních stavitelů chrámu Hospodinova.

Týrský král Chiram byl přítelem Davidovým a účinně pomohl Šalomounovi při stavbě chrámu (1Kr 5,22nn [= 8nn K]). Ač pohan, věděl o Hospodinu a dovedl mu vzdát chválu (v. 21 [= 7 K]). I tady bude Hospodin uctíván jako jediný Bůh a Pán. Tato představa však byla spojována spíše se *Sidónem* (Ez 28,22). Podle biblického podání pocházela právě odtud manželka Achábova, královna Ježabel (1Kr 16,31), zapříčinila odpůrkyně Hospodinova proroka Elijáše (19,2). Ale to vše náleží minulosti. Rod Achábův vyhynul, jeho nevěra byla potrestána.

Z prorocství o Aramejcích a Foiničanech vyplývá, že v soudech Božích ob stojí ty tradice, které jsou v kladném, byť i porušeném vztahu k Hospodinu a jeho lidu.

⁵⁻⁷Soud nad Týrem mocně zapůsobí i na *Pelištejce*, kteří byli v minulosti nejednou spolčenci Foiničanů (sr J1 4,4 [= 3,4 K]). Mohou být označeni za pratyp nepřátel Izraele.

Jejich představitel *Goliáš* (1S 17) se stal přímo zosobněním toho Zlého, který chce mařit Boží plány (sr ještě v známé husitské písni: Goliáš oloupen... člověk jest vykoupen).

Pelištejci nevíťžili, naopak případnou jako dědictví lidu Božímu (Abd 19). I z nich bude ovšem zachráněn pozůstalý lid, podobně jako z Izraele (Iz 1,9).

Z pěti pelištejských knížectví (1S 6,4) není jmenováno *Gát* (sr Am 1,6—8). *Aškalón* stihne soud Hospodinův (sr Jr 47,7); přestanou se tam posmívat Izraeli (2S 1,20). Podobně i *Gáza*, kde byl vězněn oslepený Samsón (Sd 16,21). *Ekrón* bude zbaven své naděje, Mušího Baala, u něhož hledal pomoc sám izraelský král Achazjáš (2Kr 1,2). Ne Baal-zebúb, ale Hospodin zachraňuje. Zachová i pozůstalý lid Ekrónu. Příkladem může být Pelištejcům dávný Jebús, dobytý Davidem (2S 5,6nn) a vtělený do svazku dvanácti pokolení izraelských jako jejich středisko Jeruzalém, v němž Hospodin našel zalíbení a kde sídlí uprostřed svého lidu. I Ekrón bude takto zasazen do svazku nového Izraele. A také pro páte pelištejské město *Ašdód* je naděje. Stane se sídlem míšenců. H. *mamzér* se ve Starém zákoně vyskytuje už jenom v Dt 23,3 (= 2 K). Myslí se na položidovské míšence (sr Neh 13,23n), vyloučené až do desátého pokolení z bohoslužebných shromáždění jako duchovní nebezpečí pro Boží lid. Toto vyloučení však není zcela jednoznačné, jak vidíme na příkladu Moábky Rút, která se dokonce stala pramáti Davidovou (Rt 4,17), ačkoli příslušníci jejího lidu rovněž neměli přístup do shromáždění izraelského do desátého pokolení. Tato nejednoznačnost se zrcadlí i v pojmu *mamzér*. V době Druhého Zacharjáše v něm mohl kromě základního významu *m-z-r* (= být zkažený) spoluzaznívat kořen *m-z-r* (= být zasvěcený). Pak by tito míšenci byli druhem nazírejců zasvěcených Hospodinu (sr Nu 6) a příslušelo by jim čestné označení 'předák v Judstvu'.

Tyto slavné vyhlídky pro pozůstalý pelištejský lid ovšem předpokládají, že nadobro opustí svou starou cestu. Především musí být zničena jejich *zpujnost*, jak ji projevoval obzvláště jejich mluvčí Goliáš. Odsouzeny jsou i *vraždy* — a zase máme před očima 'válečníka' Goliáše jako toho 'vražedníka od počátku' (sr J 8,44), jehož cílem je zničit lid Hospodinův. David svůj zápas s ním přirovnává k zápasu se lvem (sr 1Pt 5,8),

jemuž vyrve kořist ze zubů (1S 17,34nn). Tak i Hospodin vyrve na konci dnů pelištejskému lvu jeho kořist a znemožní mu další krveprolévání. Při 'krvavém soustu' můžeme myslet spíše než na válečné výboje Pelištejců na jejich krvavou modloslužbu, při níž byly božstvu přinášeny lidské oběti.

⁸Nakonec zaslubuje Hospodin ochranu svému *domu* — chrámu. Boží ochrana je tu vykreslena obrazem vojenské stráže, která pečlivě stráží svěřený objekt. Zároveň se vrací obraz ohnivé hradby, již obklopí Hospodin svaté město (Za 2,9 [= 5 K]), aby uchránil svůj lid před každým nepřátelským vpádem. Minula doba, kdy se Hospodin skryl v hněvu svému lidu (Iz 45,15 54,7n); nyní na něj upřel svůj zrak, a to znamená, že se k němu milostivě přiklonil. „Staré věci pominuly...“ (2K 5,17).

⁹Nyní se prorok obrací přímo k 'dcerce sijónské' a ohlašuje jí příchod jejího krále. Srovnání s Iz 40,9nn ukazuje, že mezi starozákonním oddílem a evangelijním citátem (Mt 21,5) je rozdíl v důrazu. V Novém zákoně je prorocké zaslíbení vztahováno na příchod Spasitelův, který jde vsříc zkouškám a utrpením. Podle Iz 40 však doba zkoušek minula. Mluví se tu sice o lidu na rozdíl od Za 9, ale to na věci nic nemění. V předexilní bohoslužbě byl král představitelem lidu. V zajetí babylónském nastupuje na zástupné místo královo Boží lid jako celek. Po zajetí se leccos ze staré královské ideologie přeneslo na očekávaného mesiáše. O zástupném utrpení králově dnes už víme zvláště ze žalmů (Bentzen, Messias). Sem spadá i výraz *nóša'* (Ž 18,5nn.10.17n), jež překládáme 'vysvobozený' (Za 9,9), kdežto Septuaginta předpokládá aktivní slovesný tvar ('vysvobozující'). I s ohledem na starou izraelskou bohoslužbu je pravděpodobnější, že byla v textu řeč o jeho vysvobození. Pak jeho spravedlnost spočívá v prokázání a vyhlášení jeho nevin. Sem dobře zapadá i výraz 'ponížený' (H. 'áni), příznačný pro staré královské žalmy (Ž 18,28 aj.) i pro jeho královský jezd na oslu (sr Gn 49,11 Sd 5,10n), který jej charakterizuje jako knížete pokoje a nositele nového věku (sr Mt 21,5 J 12,15). Jen ten může zachránit druhé, kdo sám záchranu prožil a přijal. To platí také o zaslíbeném králi z davidovského rodu, mesiášovi. Zatímco pohanská božstva i orientální králové přicházeli v podobě hrdinů a přinášeli spásu, která se jich samotných netýkala, přichází mesiáš jako ponížený, ospravedlněný a vysvobozený Bohem. Tak tomu rozumí i Nový zákon: Ježíš Kristus je zachráněný, a proto i zachraňující zachránce.

¹⁰Starozákonní podání počítá s tím, že Hospodin sám svému Vyvolenému všechno připraví a teprve potom mu předá vládu (Ž 2,8n). Mesiáš je *kníže pokoje* z rodu Davidova (Iz 11,1n 9,5 [= 6 K] aj.). Přinese svému lidu spásu a vykoná soud nad poraženými protivníky. Nebude s nimi teprve válčit. Vlastním vítězem nad nepřáteli bude Hos-

podin (sr JI 2,20 Ez 39,1nn). Kromě Jeruzaléma je zmíněn Efrajim, tedy severní Izrael, dávno utonulý v moři pohanů. Příchodem mesiášského krále bude obnovena celistvost a neporušenost Izraele; severní pokolení, která se odtrhla od domu Davidova, se vrátí a budou účastna spásy. Zničena bude všechna modloslužba, na niž naráží zmínka o vozech a koních, které Starý zákon mnohdy připomíná v souvislosti s cizáckým slunečním kultem (2Kr 23,11). Vozy a koně jsou však současně i obrazem války, a proto nemají místo tam, kde povládne kníže pokoje. Proto bude zničen i luk jako válečný nástroj.

Potom teprve dosedne na trůn *mesiášský král* a bude zvěstovat pokoj celému světu. Jeho říše je vymezena dvojmým údajem: a) od moře k moři, tedy napříč celým okrskem zemským, který je obléván ze všech stran mořem; b) od Řeky až do končin země, při čemž Řeka (= Eufrat) tvoří střed, odkud se měří na všechny strany zase až k světovému Moři, na němž plave celý okrskek zemský. Překvapivá zmínka o Řece se nejlépe vysvětlí tak, že až tam sahala říše Davidova. Říše davidovského mesiáše však půjde dál za tuto starou hranici až do nejzazších končin země.

^{11a} Od krále obrací prorok pohled na *Izraele*, kterému v novém věku připadne zvláštní úkol. Rozhodujícím činitelem však bude Hospodin, Izrael bude jen nástroj v jeho ruce. Hospodin připomíná *smlouvu*, zřejmě sínajskou (Ex 19n), kterou uzavřel s lidem. Naráží i na vyvedení lidu z egyptského žaláře. Smlouva se zpečetovala krví (Ex 24,8; sr nová smlouva v krvi Beránkově, Mt 26,28 1K 11,25). Pro tuto smlouvu se Hospodin rozhodl *propustit vězně*. Zmínka o bezvodé jámě, v níž úpěli, ukazuje, že v pozadí nejde jen o konkrétní zajetí, např. babylónské. V jámě kdysi úpěl Josef, prodaný bratry (Gn 37,24). Tak pronárody zaprodaly Izraele i Judu. Josef byl po svém ponížení povýšen, povýšen bude i Izrael. Na rozdíl od Iz 40,2, kde je zmíněn dvojnásobný trest, mluví prorok o dvojnásobném odškodnění (sr Jb 42,10 Iz 61,7). Trpící zajatci a vězňové mají nyní útočiště v pevnosti, do níž se mohou uchýlit, mají svatou horu Sijón, kterou už neposkvrní noha žádného zotročitele (Za 9,8; sr JI 4,17 [= 3,17 K]). Zdůrazňuje-li se, že Hospodin obnovuje své zaslíbení 'dnes znovu', plyne z toho, že Boží zaslíbení nemůže zasypat čas ani vina Božího lidu ani osud či tragedie národa.

¹² Vysvobození lidu je nerozlučně spjata se *soudem nad nepřáteli*. Izraelovi připadne při tom pasivní, nicméně však velmi významný úkol, být Hospodinovou zbraní. Hospodin je představován jako střelec, Juda je jeho lučiště a Efrajim šíp. Sijón se stane v jeho ruce mečem. Izrael tu zase vystupuje jako celek (sr v. 10); jen tak se může stát účinným nástrojem v Boží ruce. Nepřátelé jsou souhrnně označeni jako 'synové

Javanovi', jimiž Septuaginta jednoznačně míní Řeky. Výpověď je sice možné vztahovat na Alexandra Makedonského, který r. 332 napadl Syrii s Palestinou, ale víme také o řeckých žoldnících v egyptských službách za Psammeticha v 7. stol. Byli v Palestině častěji.

¹⁴⁻¹⁷ Kapitulu uzavírá *prorocký hymnus*. Za mohutného troubení ve vichřici přichází Hospodin. Podobné obrazy jsou ohlasem Hospodinova zjevení na Sínaji (Ex 19; sr vk Abk 3,3). Jde o den Hospodinův. Hospodin zástupů bude štítem svých věrných; jejich boj bude ukončen hodováním vítězů. Válečné nástroje, prakové kamení, budou k nepotřebě. Hospodin dá lidu podíl na svém vítězství. Proto je provedeno srovnání s úlitbovou miskou a žlábkou na oltáři. Vysvobodil svůj lid ze všech nebezpečností, z jámy a ponížení, a bude nadále o něj pečovat jako dobrý pastýř (sr Iz 40,11). Izrael se stane královskou členkou a bude zpřítomňovat Boží královskou svrchovanost. Obrazu přehojné úrody užívá prorok, aby ukázal, že pravým požehnáním Božím jsou zdárně prospívající mládenci a panny. Vyrostou nová generace. Tím, že text staví vedle sebe obilí a mládence, mošt a panny, naznačuje, že i úroda bude vnějším znamením Hospodinovy přízně a pomoci. Příchod Božího krále přináší pokoj, překonání všech protibožských mocností, nový růst a rozkvět Božího lidu.

b) Dárce požehnání a vítězství

10,1—12

Hospodin žehná svému lidu a shromažďuje rozptýlené.

10 ¹ Vyproste si od Hospodina dešť v čas jarních dešťů.

Hospodin tvoří bouřková mračna,
přivaly dešťů je naplňuje,
každému dá bylinu na poli.

² Bůžkové mluvili klam a mam,
co viděli věstci, byla lež;
rozhláší šalebné sny,
přeludem utěšují.

Proto táhl lid jako stádo,
plahočili se bez pastýře^a. —

³ Proti pastýřům vzplanul můj hněv,
proti kozlům zakročím.

Hospodin zástupů navštívil své stádo,
judský dům,
přistrojil je jako oře, který nese jeho majestát
do bitvy.

⁴Od něho je cimbuří^b, od něho stanový kolík^c,
od něho válečné lučiště,
od něho pochází rovněž každý vladař.

⁵Budou jako bohatýři,
rozšlapou všechno do bláta ulic
v bitvě.

Bojovat budou, protože s nimi bude Hospodin,
takže zahanbení budou jezdci na koních.

⁶Bohatýrskou silou obdařím judský dům
a dům Josefův zachráním.

^dPřivedu je zpět a dám jim bezpečné sídlo^d,
protože jsem se nad nimi smiloval.

Budou zas, jako bych je nebyl zavrhl,
neboť já jsem Hospodin, jejich Bůh, já je vyslyším.

⁷Efrajimci budou jako bohatýři,
jejich srdce se bude radovat jako po vině;
až to spatří jejich synové, zaradují se,
jejich srdce zajásá, že Hospodin je přítomen.

⁸Hvízdnu na ně a shromáždím je, protože jsem je vykoupil,
bude jich zas mnoho, jako jich bylo kdysi.

⁹Mezi národy je rozseji,
v dalekých krajích se na mne budou rozpomínat,
naživu zůstanou i se svými syny
a zase se navrátí.

¹⁰Zpátky je přivedu ze země egyptské,
z Ašúru je shromáždím
a uvedu je do země gileádské a libanónské,
^eani jim nebude stačit místo^e.

¹¹Potáhne^f s nimi ^gmořem. Úzkost je zachvátí^g.
Bude však bit do mořských vln,
až vyschnou všechny hlubiny Veletoku.

Svržena bude pýcha Ašúru,
žezlo Egypta klesne.

¹²Bohatýrskou silou od Hospodina^h je obdařím,
v jeho jménu budou ustavičně chodit —
je výrok Hospodinův.

^aprotože nebylo léčení, O'. — ^bdozorce, O'. — ^cvelitel, O'. — ^{d-d}H. ^{ve}hóšebótím, tvar složený z kausativů sloves *j-k-b* a *k-v-b*. — ^{e-e}a nebude (t. v cizině) ani jediný, O'. — ^fpotáhnou, O'. — ^{g-g}mořskou úžinou, O' V. — ^{h+} jejich Boha, O'.

(1) Dt 11,14; Gn 1,29 Ž 104,14 (2) :1S 15,23; Ez 34,5 Mt 9,36
(3) Ez 34,17 Mt 25,32n (6) Iz 41,17 (7) Ž 104,15 (9) 2,10
(= 6 K) Iz 66,19; Dt 30,1-3 Jr 51,50 :L 15,17n (11) :Ex 14,16
Iz 11,15n

^{1a}Jarní deště, v březnu a dubnu, jsou v Palestině neobyčejně důležitá pro novou úrodu. Jako déšť zachraňuje úrodu, tak může Hospodin zachránit své věrné. Lidé se doptávají svých bůžků a věstců. Od bůžků (H. ^{terá}řím = ochránci domů) čekali pomoc a zajištění, od věstců spolehlivě rady pro přítomnost i budoucnost. Prorok ukazuje, že toto náboženství je klamem, šalbou a lží. Pod jeho břemenem se plahočil lid jako stádo bez pastýře (Mt 9,36). Životní únava a zemdení jsou trpké následky modloslužby.

³⁻⁵Nový výrok navazuje na předchozí motiv *pastýřů a stáda*. Pastýři či kozlové jsou ti vůdcové, kteří místo zvěsti o Hospodinu předkládají lidu modly. Proto proti nim vzplanul Hospodinův hněv. Hospodinova přítomnost však všechno podstatně změní, jako se v prorocství mění obraz. Místo stáda, které jde slepě za kozly, se objevuje *válečný oř* (v. 3), symbol Hospodinovy slávy a moci. Izraeli je dána významená a nezasloužená příležitost bojovat za Boží věc. Boj však nebude záležitostí lidskou. Zmínky o cimbuří, stanovém kolíku, válečném lučišti měly připomenout malověrným, že sám Hospodin za ně bojuje.

⁶⁻¹²Vedle domu *Judova* oslovuje Hospodin také dům *Josefův*. Josef, podobně jako Efrajim, je označen severních kmenů, dosud rozptýlených v zajetí. I nad nimi se Hospodin smiluje. Efrajim se jako bohatýr postaví po bok Judovi. Hvízdnutím přivolá Hospodin svůj lid a beznadějná situace bude rázem jiná. Ti, kdo dosud v zajetí hynuli, dostanou právě tam veliký úkol. Už tam nebudou jako zajatci pohanů, nýbrž jako vyslanci Boží (sr výše 2,10 [= 6 K]). Jsou uvedeny dvě oblasti, kde dům Josefův prožil trpké doby: Egypt a Ašúr. Oblasti Gileádu a Libanónu, kdysi významná střediska baalského kultu, stanou se nyní domovem věrného Hospodinova lidu. Pro Baala nebude už místa. Prorok připomíná i zázračný přechod moře (Ex 14n). Tento nepřátelský živel bude navždy přemožen.

Doba porážek a poráženeckých nálad zůstane minulostí a s ní zmizí i zoufalství. Tentýž Bůh, který dopustil porážku, dává nyní svému lidu do rukou lučiště, aby bojoval o svoji svobodu. Prorok přitom neukazuje na určitou historickou událost z doby zajetí nebo snad z doby dia-

dochů; přítomnost mu je odrazovým můstkem k poselství, že Bůh, který svůj lid zbavil síly a pohotovosti k obraně a učinil jej bezmocným, se nyní staví po bok poražených a vytváří z nich své bojovníky. Tak se Boží lid, přitisknutý k zemi a trpící beznadějí, pojednou zvedá. Tato nepochopitelná skutečnost je dokladem nezměrné síly Hospodinovy a závdavkem jeho konečného vítězství.

c) Pastýř dobrý a zlý

11,1—17

Hospodin ruší svou smlouvu a falešnou jednotu lidu.

- 11** ¹Otevři, Libanóne, svoje brány,
ať tvoje cedry oheň zhltná.
²Kvilej, cypřiši, že padl cedr,
že nádherné stromy jsou dány v plen.
Kvilejte, bášanské duby,
že padl nepřístupný hvozd.
³Slyš, jak pastýři kvilejí,
že jejich nádherné nivy jsou dány v plen.
Slyš, jak lvičata řvou,
že v plen je dána pýcha Jordánu!

⁴Takto praví Hospodin, můj Bůh: Pas ovce, určené k zabítí.
⁵Ti, kdo je kupují, zabíjejí je a jsou bez viny; kdo je prodávají, říkají: „Požehnaný Hospodin. To jsem se obohatil“; a žádný z jejich pastýřů se nad nimi neustrne. ⁶Ani já se už neustrnu nad obyvateli země — je výrok Hospodinův. A dopustím, aby člověk padl do rukou člověka a všichni do rukou svého krále. Rozkouskují zemi a já ji z jejich rukou nevytrhnu. ⁷Pásl jsem tedy ovce, určené k zabítí, ⁸totiž ty nejubožejší ze stáda^a. Vzal jsem si dvě hole; jednu jsem nazval Přízeň a druhou jsem nazval Svazek. A pásl jsem ovce. ⁸Tři pastýře jsem zahnal v jediném měsíci, neboť jsem s ovce ztratil trpělivost a také ony si mě zošklivily. ⁹Rekl jsem: „Nebudu vás pást. Co má umřít, ať umře; co má být zahrnuto, ať je zahrnuto; a které pozůstanou, ať se navzájem^b požerou.“ ¹⁰Vzal jsem svou hůl Přízeň a zlomil jsem ji na znamení, že ruším svou smlouvu, kterou jsem uzavřel se všemi národy. ¹¹I byla zrušena onoho dne a ^cty nejubožejší ze

stáda^c, ^dkteré na mne dbaly^d, poznaly, že to je slovo Hospodinovo. ¹²Rekl jsem tedy národům: „Pokládáte-li to za dobré, vyplatte mi mzdu; ne-li, nechte být.“ Tu mi odvázili jako mzdu třicet stříbrníků. ¹³Nato mi řekl Hospodin: „Hoď to před taviče^e, tu nádhernou odměnu, jakou mě ocenili.“ I vzal jsem těch třicet stříbrníků a hodil jsem je před taviče^e v domě Hospodinově. ¹⁴Pak jsem zlomil druhou hůl, Svazek, na znamení, že ruším bratrský svazek mezi Judou a Izraelem.

¹⁵Ale Hospodin mi řekl: Ještě si vezmi výstroj ztřeštěného pastýře, ¹⁶neboť dopustím, aby takový pastýř povstal v zemi:

Zahnané nevyhledá,
po jehňátku nebude pátrat,
polámanou nebude léčit,
vyčerpanou neponese.
Masem tučných se bude krmit,
i paznehty jim uláme.

¹⁷Běda 'pastýři ničemnému',
který opouští^e stádo!

Meč proti jeho rameni
a proti jeho pravému oku.
Ať mu rameno nadobro uschne
a pravé oko docela vyhasne.

^{a-a}::do Kenaanu, O'; nebo: pro kramáře? (*likna'anijjé* místo *laken 'anijjé*, H.). — ^bdosl. jedna masem druhé. — ^{c-c}::Kenaanští, O'; nebo: kramáři? — ^{d-d}ovce mnou hlídané, O'. — ^edo tavičí pece, O'; před sochaře, V. — ^{f-f}kteří pasou lehkomyšlně, O'. — ^gpl, O'.

(1) ::Z 24,7.9 (2) :Ez 17,23 (4) Jr 12,3 (5) Jr 23,1n :Ez 34,2nn (9) Jr 15,2 (12) :Ex 21,32 > Mt 26,15 (13) :Mt 27,5nn (14) ::Ez 37,22 (16) ::Ez 34,15nn (17) :J 10,12n

¹⁻³Porážka nepřítele, jehož moc, nahánějící hrůzu, připomíná prorok obrazně jmény Egypt a Ašúr (10,11), vyvolá u osvobozených živelnou radost, doprovázenou ironickými posměšky na účet poražených. Šlo o nepřátele, kteří se stavěli otevřeně proti Hospodinu (Ex 5,2 2Kr 18,30.35) a vystupovali s nároky na božskou úctu. Proto začíná prorok svůj *posměšek* slovy, připomínajícími slova, jimiž byl vítán Hospodin - Král (Z 24,7.9) přicházející do chrámu. Místo chrámu jsou jmenovány dvě oblasti proslulé kultem Baalovým, Libanón a Bášan (sr Gileád 10,10). Odtud kdysi vycházelo veliké nebezpečí pro Izraele (viz vk Na

1,4). Teď je však moc nepřítelů zlomena a všechnu nádheru jeho posvátných lesů, hájů a stromů pohltí oheň. Místo jásotu zazní kvílení těch, kteří spoléhali na Baala. *Pastýři kvilejí, lvíčata řvou*. Nevěrní ochránci stád (10,3) i jejich zjevné nepřátelé úpějí pod tlakem Božího soudu, který postihuje všechny bez rozdílu.

⁴⁻¹⁴ Prorok dostává za úkol pást ovce určené k zabiti. Je to neobvyklé označení. Ovce byly chovány pro užitek, pro oběti, nikoliv pro nesmyslné zabíjení (H. *h-r-g*). Je tím naznačena situace, v jaké se ocitl Boží lid. Je zotročen a hyne, druzí z něho těží a bohatnou. Ale prorok tuto těžkou dobu vidí v jiném světle. Za událostmi spatřuje Hospodinovu ruku. To sám Bůh tu likviduje vlastní lid, který měl být světlem národů a jejich kněžským prostředníkem (Iz 49,6 Ex 19,6), ale zklamal. Zklamaly i národy (vk 1—3).

Boží jednání má prorok obrazně znázornit. *Hůl* nazvaná *Přízeň* zobrazuje Boží laskavost, Boží příklon k lidu. Tuto hůl prorok nyní láme na znamení, že se Bůh od svého lidu odvrátil, že zrušil svou smlouvu. Žádná společnost té doby, kromě Izraele, neměla svůj život založen tak zcela a jednoznačně na smlouvě. Tuto smlouvu uzavřel Hospodin s Izraelem a v něm se všemi lidmi (Gn 9,9 15,18 17,1nn Ex 19n 34,10); i když ji lid stále narušoval, neznamenal to konec, neboť Hospodin zůstával nadále věrný. Nyní však Zacharjáš ohlašuje, že Hospodin svou smlouvu ruší, a tak přerušuje všechny vztahy ke svému lidu, ba vůbec k lidstvu. Zůstávají jen 'nejubožejší ze stáda', které poznaly hlas svého Boha a dbaly na něj.

Hospodin neruší svou smlouvu svévolně. Důvodem k tomuto jeho kroku je zrada lidu i nevěra národů. Končí pastýřská služba prorokova; má teď nárok na mzdu. Mzdou bude ovšem ohodnocen vposledu sám Hospodin, kterého zastupoval a representoval. Prorokovi je vyplaceno *třicet stříbrňáků*. Je to obnos urážející, vždyt 30 lotů stříbra je cena za zmrzačení otroka (Ex 21,32). Ale což je Izrael otrok? Tím není ponížěn jen prorok, nýbrž potupen sám Hospodin. Proto mají být peníze vrženy před taviče na znamení, že Hospodin je hluboce uražen projeveným nevděkem.

Prorok má ještě druhou *hůl*, nazvanou *Svazek*, kterou má také zlámat. Tato hůl zobrazuje bratrství izraelského a judského lidu. Zrušením smlouvy Hospodinovy jsou likvidovány nejen milostivé vztahy Hospodinovy ke světu, ale i bratrské vztahy mezi jeho lidem. Někteří vykladači se domnívají, že prorok odpovídá na otázky, vzniklé kolem rozporu mezi samaritány a židy. Nemůžeme říci, jaké konkrétní události stojí v pozadí.

Nevíme také, na koho vztahovat zahnání *tří pastýřů v jednom měsíci*.

Ze souvislosti vyplývá, že lid je zbaven pastýřů vůbec a vydán napospas pastýři ztřeštěnému. Zahnanými pastýři se patrně míní všelijací falešní pastýři. Když se totiž Boží pastýř ujímá svého díla, dochází k pádu různých autorit a nepravých vůdců (Frey). Prorok na podkladě konkrétních událostí výrazně ukazuje, že Hospodin může zrušit jak smlouvu s lidem, tak bratrské vztahy mezi lidmi, že může svůj lid nejen umenšit, protříbit, ale přímo zlikvidovat, aby tu bylo místo pro nový lid, který si vytvoří. Motivy z tohoto prorockého oddílu se ozývají v novozákonním vypravování o zradě Jidášově (Mt 27,3nn).

¹⁵⁻¹⁷ Boží lid nepochopil, jak dobrého pastýře má v Hospodinu, pohrdl jím a toužil po jiném. Proto bude lid vydán takovému ničemnému pastýři, který nedbá na Boha (: Ez 34,15nn). Bude to *zlý pastýř*, který bude jen ke zkáze a záhubě lidu. Místo aby pečoval o slabé a neuživé, bude znát jen sobectví a krutost. Prorok v masce ztřeštěného má předvést řádění nepravého pastýře, aby si lid uvědomil, do jakého nebezpečí jde, když pohrdá Hospodinem.

Avšak ničemný pastýř neujde *odsouzení*. Jeho ztřeštěnost spojená s ničemností se obrátí proti němu samotnému a přivedí mu zkázu. Ušchlé ramě není schopné pozvednout meč, vyhaslé oko se nemůže rozhlížet po lupu ani zaměřovat střelu na cíl. To je útěcha pro ty, kdo porozuměli varování před falešným pastýřem.

5. TRIUMF VĚRNÝCH

a) Zaslíbení Ducha

12,1—14

Hospodin bude ochráncem Jeruzaléma. Nářek nad Probodeným.

12 ¹Výnos.

Slovo Hospodinovo o Izraelovi,

výrok Hospodina, který

rozprostrl nebesa a položil základy země

i zformoval ducha člověka v jeho nitru.

²Hle, postavil jsem Jeruzalém před všechny okolní národy jako číši^a, po níž se zapotácejí. ^bTaké na Judu dojde při obléhání Jeruzaléma^b. ³Onoho dne učiním Jeruzalém vzpěračským bal-

vanem pro všechny národy. Všichni, kteří jej budou chtít vzepřít, do krve se budou zraňovat. Všechny pronárody země srotí se proti němu. ⁴V onen den — je výrok Hospodinův — zasáhnu a každý kůň se spláší a jezdec na něm zešílí. Na dům judský však obrátím svůj zrak, kdežto všechny koně národů raním slepotou.

⁵Tu si v duchu řekne každý judský předák: „Obyvatelé Jeruzalémští jsou mi posilou^e pro Hospodina zástupů, svého Boha.“

⁶Onoho dne učiním judské předáky pávní s ohněm pod dřívím a hořící pochodní v otepi slámy. Sehlí napravo i nalevo všechny okolní národy. Jeruzalém však zůstane dále na svém místě, v Jeruzalémě^d.

⁷Hospodin nejprve zachrání judské stany, aby se příliš nevynášel nad Judu dům Davidův a ten, kdo sídlí^e v Jeruzalémě. ⁸Onoho dne bude Hospodin štítem tomu, kdo sídlí^e v Jeruzalémě; klesající mezi nimi bude onoho dne jako David^f a dům Davidův bude jako Bůh^g, jako anděl Hospodinův před nimi. ⁹Onoho dne zakročím proti všem pronárodům, které přitáhly proti Jeruzalému, a zahladím je. ¹⁰Ale na dům Davidův a na toho, kdo sídlí^e v Jeruzalémě, vylejí ducha milosti a proseb o smilování. Budou vzhlížet ke mně, kterého probodli. Budou nad ním naříkat, jako naříkají nad smrtí jednorozeného, budou nad ním hořekovat, jako se hořekuje nad prvorozeným. ¹¹Onoho dne se bude rozléhat nářek v Jeruzalémě jako nářek pro Hadadrimóna na pláni u Megida^h. ¹²Naříkat bude země, každá čeleď zvlášťⁱ:

zvlášť čeleď domu Davidova

zvlášť čeleď domu Nátanova^j

¹³zvlášť čeleď domu Lévi

zvlášť čeleď šimeíská^k

¹⁴všechny zbývající čeledi,

každá čeleď zvlášť

a jejich ženy zvlášť,

a jejich ženy zvlášť,

a jejich ženy zvlášť,

a jejich ženy zvlášť,

a jejich ženy zvlášť.

^apředstín, O'; práh, V. — ^{b-b}v H. se prolínají dvě představy: 'Také Juda se účastní obléhání Jeruzaléma' (tak i O' a V) a 'Také proti Judovi vyvstane soužení (jako) proti Jeruzalému' (: 14,14). — ^cnejisté. — ^dx O'. — ^e:::pl, O' (v. 7.8.10). — ^fdům Davidův, O'. — ^gdům Boží, O' ~ V. — ^hnad sadem granátových jablek, když je na poli káčen, O'. — ⁱ+ a jejich ženy zvlášť, O'. — ^j+ proroka syna Davidova, T (ed. Lagardeova). — ^kMordekaje, syna Jairova, syna Šimeiova, T (ed. Lagardeova).

(1) Iz 42,5 (2) Iz 51,17nn Jr 25,15nn; Za 14,14 : Mt 10,21.25 (3) : 14,2n (6) : Abd 18; Jl 4,20 (= 3,20 K) (9) 14,3 Zj 20,9 (10) : Jl 3,1 (= 2,28 K); >J 19,37 Zj 1,7; Am 8,10 Jr 6,26

¹Novým nadpiskem 'výnos' (sr 9,1) jsou označeny kap. 12—14 jako druhý dodatek k Zacharjášovi. První oddíl je slovo o *Izraelovi*. Mluví Hospodin, jehož stvořitelská moc je hymnicky vyzdvížena. I když se všechny temné mocnosti vzepnou proti němu a jeho věrným, on zůstává jediným Pánem. Nastane sice doba hrozného utrpení, ale Hospodin nakonec potře všechny své protivníky.

^{2a}Hospodin učiní Jeruzalém číší a vzpěračským balvanem. První obraz (Iz 51,17nn Jr 25,15nn 49,12 51,39 Ez 23,31nn aj.) vychází z obyčeje, že při slavnosti kolovala číše s vínem. Pronárody, které se sjely proti Jeruzalému, se opojí svými válečnými úspěchy, až se zapotácejí a padnou. Druhý obraz je vzat ze sportovního zápolení, kdy se síla měřila zvedáním těžkého balvanu (doloženo Hieronymem). Národy se marně budou snažit Jeruzalém zničit: tímto 'balvanem' nikdo nepohne, jen se zraní. Původní text však napovídá, že půjde o víc. Nepřátel se budou dokonce rituálně zraňovat (H. *s-r-t*; Lv 19,28 21,5), ale ani toto magické přivolávání božstva ku pomoci je nezachrání před zkázou.

⁴⁻⁶Hospodin, který si Jeruzalém vyvolil za své sídlo, zasadí se o svoje město a nepřátele zasáhne krutou ranou: koně se spláší a oslepnou, jezdci zešílejí. Válečná moc nepřátel se stane neupotřebitelnou. Judu si Hospodin zachová pro své cíle (sr 9,13 10,3). Stane se 'pávní s ohněm', nádobou, v níž se uchovával a přenášel oheň, a 'hořící pochodní' (sr Abd 18). Tak si Bůh použije Judu k vykonání soudu nad nepřáteli. Všecko vůkol sežehne, ale Jeruzalém zůstane netknutý (sr Jl 4,20 [= 3,20 K]).

O Judovi se zde užívá výrazu 'allíf' (= pohlavár, předák), kterého se jindy užívá výhradně o pohlavárech pohanských kmenů a národů. V tom lze vidět jistou oporu pro pojetí Septugianty a Vulgáty, které temnému textu v. 2 rozuměly tak, že i Juda stane v táboře nepřátel Jeruzaléma (sr 14,14). Pak by tím byl zachycen odpad Judy (byť i přechodný); nyní se vrací jako nový lid. Poznal, že jen Jeruzalémští mohou být jeho silou a nadějí.

^{7a}Hospodin se ujme nejprve 'judských stanů', tzn. mimojeruzalémských Judejců, kteří přišli na pomoc hlavnímu městu. Hospodin sám je strážcem vítězství a zachraňuje ve svrchované svobodě toho, koho k záchraně vyvolá. V pozadí výroku tušíme napětí mezi Jeruzalémem a ostatními Judejci. Pravděpodobně je tu narážka na určitou historickou situaci, o které dnes nic bližšího nevíme. Boží rozhodnutí vyzdvihuje opomíjené a varuje tak pyšné obyvatele Jeruzaléma. Výrok je ovšem zaměřen především na jedince, a to Davidovce, jak ukazuje významné opakování: 'toho, kdo sídlí' (v. 7.8.10; proti Septuagintě, která chápe tato slova kolektivně a vztahuje je na všechny obyvatele Jeruzaléma). Solidárnost s bratřími je předpokladem budoucí slávy 'domu Davidova'. Hospodin 'bude štítem' svého vyvoleného, tak jako býval štítem svému králi z rodu

Davidova v dávných dobách (Ž 3,4). 'Onoho dne bude dům Davidův jako Bůh' (H. 'elóhím). To ovšem neznamená, že by dům Davidův byl ztotožněn s Hospodinem (H. jahwé). Jde o mimořádné zmocnění a nadlidskou sílu, kterou zaslibuje Hospodin svému vyvolenému. Na to ukazuje také usměrňující dodatek: 'jako anděl Hospodinův'. Prorok se tímto slovem přibližuje novozákonní zvěsti, kde syn Davidův Ježíš Kristus o sobě praví: „Já a Otec jedno jsme“ (J 10,30 sr 5,19). Účast na mimořádném zmocnění bude mít i nejchatrnější z obyvatel Jeruzaléma. Bude se rovnat Davidovi v jeho vítězné slávě.

^{9a}V den Božího soudu stihne nepřátele obkličující Jeruzalém naprosté vyhlazení. Přišli zničit Boží lid, a shromáždili se k vlastní zkáze. Lid Boží smí doufat i tehdy, když se zdá, že jsou jeho dny sečteny. Na dům Davidův Hospodin vyleje „*ducha milosti a proseb o smilování*“. Boží vítězství nad nepřáteli nesmí být judskému lidu důvodem k sebespokojenosti, nýbrž výzvou k pokání. Představa o vylití Ducha je úzce spjata s eschatologickými nadějemi (sr Iz 44,3 Ez 36,26 39,29 Jl 3,1 [= 2,28 K]).

Zvláštní je zmínka o 'Probodeném'. „Budou vzhlížet ke mně, kterého probodli“, říká Hospodin, ale hned nato se mluví o 'Probodeném' ve 3. osobě. Mezi ním a Hospodinem je třeba předpokládat tak těsný vztah, že se Hospodin sám cítí raněn. Stojíme tu před těžkou záhadou. Dá se soudit, že Jeruzalém nebude zachráněn z obležení pro svou kajícnost, nýbrž pro smrt onoho Nejmenovaného. Obdobu můžeme vidět v oběti trpícího Služebníka z Iz 53. Ani pro Iz 53 ani pro Za 12 nelze najít určitého historického jedince, který by odpovídal obsahu textu. Obraz je vzat z tamúzovského okruhu, jak tomu nasvědčují i další slova o pláči nad smrtí 'Jediného' (sr Am 8,10 Jr 6,26). Prorok na něm názorně předvádí zoufalost postavení, v němž je lid bez Boha. Pohané tu mohou být příkladem, jak pro své božstvo truchlí a jak je hledají. Je to ovšem jen obraz: Hospodin nezemřel, ale trpí ve vyvoleném zachránci, který nese spásu světu a kterého lid nepřijímá. Vyvrcholením zástupného utrpení Božích vyvolených je obětí Kristova.

¹¹⁻¹⁴Boží lid musí činit opravdové pokání a projevit upřímnou lítost. Srovnání s nářkem pro přírodní božstvo *Hadad-rimóna* ukazuje, že se skutečně pohybujeme v okruhu prastarých kenaanských představ o umírání a znovuožívání božstva. *Megido* bylo proslulé bitvami, které tam byly vybojovány (Sd 5,19 2Kr 23,29). Je o něm zmínka ještě i ve Zj 16,16, kde se stává dějištěm apokalyptické srážky (Armageddon, K). Snad proto, že tam už v minulosti teklo tolik krve, bylo místem památným a konaly se tu veliké pohanské slavnosti, při nichž se oplakávala smrt božstva, representovaného na zemi králem. Podobně nařikali v Jeruzalémě Judejci, když u Megida zahynul král Jósijáš (2Pa 35,22 až

25). Nad 'Probodeným' bude s Jeruzalémem lkát celá země, její nářek bude ještě větší než nářek pohanů u Megida. Hospodin svým Duchem probudí lid k poznání, že v probodeném, odmítnutém a zavrženém je jediná pomoc a spása. Nářek všeho lidu je tedy projevem hlubokého smutku a živého vyznání vin.

V pozadí prorokova popisu je nesporně ohlas bohoslužebného obřadu. Jedna *čeled* nastupuje za druhou, muži i ženy odděleně. Za královskou čeledí davidovskou následuje prorocká čeled Nátanova a kněžská čeled Lévičů. Potom teprve následují ostatní. Z nich je jmenována jen šimeíská. Je zřejmě míněna čeled Davidova odpůrce (2S 16,5nn), snad na znamení, že přestalo jakékoli nepřátelství.

b) Konec modloslužby a lži proroků

13,1—9

Hospodin pročištuje svůj lid a prohlašuje jej za své vlastnictví.

13 ¹Onoho dne vytryskne^a pro dům Davidův i pro obyvatele jeruzalémské pramen^a k obmytí hříchu a nečistoty.

²Onoho dne také — je výrok Hospodina zástupů — vyhladím ze země jména modlářských stvůr, takže už nikdy nebudou připomínána. Rovněž proroky a ducha nečistoty vyženu ze země. ³Bude-li pak ještě někdo prorokovat, řeknou mu vlastní rodiče, otec a matka: „Nezůstaneš naživu, protože jsi mluvil lež ve jménu Hospodinově.“ A probodnou^b ho jeho vlastní rodiče, otec a matka, že prorokoval. ⁴V onen den se stane, že proroci budou zahanbeni, každý pro své prorocké vidění. ⁵Neobléknu už chlupatý plášť, aby klamali. ⁶Budou říkat: „Nejsem prorok, jsem zemědělský nevolník, hned v mládí mne koupili.“ ⁶Řekne-li mu kdo: „Jaké to máš rány na prsou?“^c, odpoví: „Tak jsem byl zbit v domě těch, kdo mne milovali.“^d —

⁷Vzhůru, meči, proti mému pastýři, proti reku, se mnou společenému! — je výrok Hospodina zástupů.

Bij pastýře,

ať se rozprchnou ovce!

Pozvednu svou ruku proti maličkým.

⁸Z celé země — je výrok Hospodinův —

dvě třetiny budou vyhlazeny, zajdou,
jenom třetina v ní pozůstane.

⁹Tu třetinu však ohněm provedu.

Přetavím je, jak se taví stříbro,
přezkouším je, jak se zkouší zlato.

Ti^s budou vzývat mé jméno
a já jim^s odpovím.

Řeknu: To je můj lid.

A oni^s vyznají: Můj Bůh je Hospodin.

^{a, a} bude otevřeno každé místo, O'. — ^b spoutají ho na nohou, O'. — ^c i oblčnou ... za to, že ..., O'. — ^d dosl. koupil člověk; Adam je mým vzorem, V. — ^e dosl. mezi pažemi. — ^f t-ve svém oblíbeném domě (= nevěstinci), O'. — ^g H. on, mu, on (a sg).

(1) :Iz 12,3 Ez 36,25 > J 19,34 (2) Mi 5,12 (= 13 K); Jr 29,8n
(3) Dt 13,6 (= 5 K) (4) 2Kr 1,8 Mt 3,4 (6) 1Kr 18,28 (7)
> Mt 26,31 a // (9) Jr 31,33 Ez 11,20 36,28 Oz 2,25 (= 23 K)

¹⁻⁶Nářek, jímž končí předchozí kapitola, můžeme chápat jako náznak vnitřního obratu lidu. Teď následuje *vnější očista*. Bude odstraněn hřích lidu, který je prorokem charakterisován jako *niddá*, což je výraz pro ženskou nečistotu, menstruaci (Lv 15,19nn), přeneseně pro modlářství (2Pa 29,5 Ezd 9,11). Sám Hospodin se chopí této očisty. Z další souvislosti vyplývá, co je konkrétně míněno hřichem a nečistotou. Jsou to především *modly a falešní proroci*. Obojí spolu souvisí. Jakmile zmlká prorocké slovo soudu a pravdy, bují lež, faleš a modloslužba. Hospodin vyhladí jména model. Jméno představuje v Písmu přímo bytí, existenci. Výraz 'modlářská stvůra' je zkratkovitým i posměšným označením cizího kultu, toho, co si člověk vytvořil a co pokládá za záruku a zajištění života (2Pa 24,18 Ž 115,4 135,15 Oz 4,17 8,4 13,2). Připomínání jména je v podstatě kultické jednání, vzývání. Hospodin, který vyhladí jména model, zlikviduje jejich kult, který byl neustálým svodem pro izraelský lid. Postará se také o to, aby zmizeli falešní proroci: vyžene je ze země. Prorocký úřad bude tak zlehčen a ocitne se v takové krizi, že nebude možné už prorokovat. Lidé ztratí důvěru k prorockému slovu, budou je pokládat za podvod a klam. Hospodin dokonce vkládá výkon svého soudu do rukou těch, skrze něž povolává k životu: vlastní otec a matka probodnou falešného proroka.

V této situaci budou proroci sami zahlazovat všechny stopy, které by je prozradily. Především odhodí svůj '*chlupatý plášť*'. Ještě jednou čteme tento obrat ve Starém zákoně, a to v Gn 25,25: Esau je jako chlupatý kožíšek, plášť; připomíná satyru, kozlovitého démona. Je možné,

že proroci, proti nimž mluví Zacharjáš, v tomto rouchu prorokovali, že chlupatý plášť byl symbolem jejich poselství, charakterisovaného Zacharjášem slovy: podvod, lež, přetvářka, klam. Ze strachu o život odhazují svůj plášť a hlásí se k těm, kdo obdělávají zemi. Nejde o zemědělce v dnešním slova smyslu, ale spíše o *nevolníky*, kteří v mládí upadli do otroctví a kteří případně vlivem svých pánů byli zataženi do oblasti baalismu. Za tato alibi se schovávají.

Zapírají i řezné rány, jež si zasazovali při extasích a svádějí vše na 'dům těch, kteří je milovali'. Tato slova jsou ovšem velmi nejasná. Septuaginta předpokládá, že rány utřžili 've svém oblíbeném domě' tj. v nevěstinci. Vulgata myslí na rodičovský dům. Hebrejský výraz *me'ahabim* však jednoznačně ukazuje na milence žen (Ez 16,33nn 23,5nn) nebo na modly, jímž se lid oddává (Oz 2,7nn [= 5nn K]). Toto pojetí je nejpříměřnější i zde, takže 'dům těch, kdo mne milovali' jsou nejspíše baalské svatyně. Těch se nyní proroci veřejně zřikají se vším, co tam dříve jako 'nevolníci' byli nuceni páchat.

⁷⁻⁹Když je bit pastýř, dolehne soužení i na celé stádo. Když byl zatýkán Ježíš, rozprchli se učedníci (Mk 14,27). Z lidu, jehož dobrý pastýř bude bit, zůstane pouhá třetina, která však musí projít dalšími soudy. Teprve zbytek bude zachráněn a bude vyznávat, že Hospodin je Bůh a Spasitel. K této hrstce se Hospodin přízná a prohlásí ji za svůj lid. Už se k ní vlastně příznával ve svých soudech. Bůh, který soudí, povolává a vyvoluje. Kdo je soudem pročištěn a tedy vyvolen, nemůže jinak než vyznávat, že Bůh je jeho jediným Pánem a Králem. Umenšený a pročištěný lid nemá už nic a nikoho, nač a na koho by se mohl obrátit, má jenom Hospodina. To je smysl Božích soudů: aby Boží lid našel v Hospodinu jediný smysl života.

c) Hospodin králem

14,1—21

Hospodin zjevil svou královskou moc a božskou jedinečnost.

14 ¹Hle, přichází den^a Hospodinův. Budou se mezi vámi o tebe dělit jako o kořist. ²Shromáždím k Jeruzalému do boje všechny pronárody. Dobyto bude město, vyplněný domy, zhanobeny ženy. Polovina města potáhne do zajetí, ale zbytek lidu nebude z města vyhlazen. ³Hospodin vytáhne a bude v den bitvy bojovat proti oněm pronárodům, jako kdysi bojoval. ⁴V onen den stanou jeho nohy na hoře oliv, která leží na východ proti Jeru-

zalému. Hora oliv se rozpoltí v polovici od východu na západ velmi širokým údolím. Polovina hory uhne k severu a polovina k jihu. ^{5b} Vy pak budete utíkat ^b údolím mezi mými horami, neboť údolí hor bude sahat až k Asalu ^c. ^b Budete utíkat ^b, jako ^d jste utíkali ^d před zemětřesením za dnů judského krále Uzijáše. Pak přijde Hospodin, můj Bůh, a všichni svatí s tebou, Bože.

⁶ Onoho dne nebude světla, ^e vše vzácné mrazem ztuhne ^e,

⁷ A nastane jeden den, známý jen Hospodinu, kdy nebude dne ani noci; i ve večerní čas bude světlo. ⁸ V onen den budou vycházet z Jeruzaléma živé vody, polovina k východnímu ^f moři, polovina k západnímu ^g, v létě jako v zimě. ⁹ Hospodin bude králem nad celou zemí; onoho dne bude Hospodin jediný a jeho jméno jediné. ¹⁰ Celá země se promění ^h jakoby v rovinu ^h, od Geby až k Rimónu jižně od Jeruzaléma; ⁱ ten bude vysoko ⁱ a v klidu na svém místě, od Benjamínské brány až k místu první brány, totiž k Nárožní bráně, od věže Chananeel až ke Královským lisům. ¹¹ Budou tu sídlit a nebude už klatby. Jeruzalém bude žít v bezpečí.

¹² A toto bude porážka, kterou Hospodin připraví všem národům, jež vytáhly do boje proti Jeruzalému: tělo jim shnije ještě vestoje, oči jim shnijí v důlcích a jazyk jim shnije v ústech.

¹³ V onen den je Hospodin uvede do tak velikého zmatku, že jeden bude chytat druhého za ruku, ale ta ruka se pozvedne proti ruce přítele. ¹⁴ Také Juda bude bojovat proti Jeruzalému. Nashromáždí se bohatství všech okolních pronárodů, zlato, stříbro a nesmírné množství oděvů. ¹⁵ Stejná porážka postihne koně, mezky, velbloudy i osly a všechn dobytek, který bude v jejich leženích. ¹⁶ Všichni pak, kdo zůstali ze všech pronárodů, které vytáhly proti Jeruzalému, budou každoročně putovat, aby se kořili králi Hospodinu zástupů a slavili slavnost stánků. ¹⁷ Jestliže některá z čeledi zemských nebude putovat do Jeruzaléma a kořit se králi Hospodinu zástupů, ¹ nedostaví se jim déšť ¹. ¹⁸ Jestliže čeleď egyptská nebude putovat a nepřijde, ^k ani jí se nedostaví déšť ^k. Bude postižena porážkou, kterou připraví Hospodin ¹ pronárodům, jež nebudou putovat, aby slavily slavnost stánků. ¹⁹ Bude to hřích Egypta i hřích všech pronárodů, když nebudou putovat, aby slavily slavnost stánků. ²⁰ Onoho dne bude na zvoncích ^m koní nápis: „Svatý Hospodinu,“ a hrnce v domě Hospodinově budou jako úlitbové misky před oltářem.

²¹ Každý pak hrnc v Jeruzalémě i v Judstvu bude zasvěcený Hos-

podinu zástupů. Všichni obětníci budou přicházet a brát si z nich a v nich vařit. A nebude už kramáře ⁿ v domě Hospodina zástupů v onen den.

^a pl, O' V. — ^{b-b} zatarasí se (t. údolí), O'. — ^c do největší blízkosti, V. — ^{d-d} se zatarasilo, O'. — ^{e-e} ani chladna ani mrazu, O'; nýbrž chladno a mráz, V. — ^f nebo: přednímu. — ^g nebo: zadnímu. — ^{h-h} i poušť, O'; až k poušti, V. — ⁱ⁻ⁱ Ráma však bude, O'. — ^j budou připojeni k oněm, O'. — ^{k-k} × O'. — ^l + všem, O' V. — ^m na uzdě, O' V. — ⁿ H. kena'ani.

(1) :Iz 39,6 (3) 12,3 Iz 42,13 (5) Am 1,1 (7) Mk 13,32; :Iz 60,19 Zj 21,23 (8) Jl 4,18 (= 3,18 K) Ez 47,1nn Zj 22,1n (9) Z 97,1 :Zj 11,15 (10) 12,6; :Jr 31,38 (11) :Zj 22,3; Jr 33,16 (12) Iz 66,24 (13) Ez 38,21 (16) v. 9; :Ex 23,14nn (17) ::Jl 2,23 (20) :Ex 28,36 (21) > Mt 21,12

¹⁻⁵ V novém popisu *apokalyptické bitvy* proti Jeruzalému (sr 12,2nn) soustřeďuje prorok pozornost na pohromu, která postihne město. Sám Hospodin přivede nepřítel, a ten dobude města. Nic mu nebude svaté. Avšak ani v době přetěžkých soudů nenechá Hospodin svůj lid propadnout zkáze. V největší tísni zasáhne. Kde je pro člověka vše ztraceno, tam z ničeho stvoří nové. Izrael věděl již ze své minulosti o nečekané Boží pomoci, která jednodu změnila postavení lidu (Ex 14,25 15,3nn Sd 5,19nn). To vše dávalo lidu důvěru i do budoucna. Hospodin je věrný a své neopustí. Nečekanou Hospodinovu pomoc a jeho vítězství přináší zázračné objevení Hospodinovo 'na hoře oliv': hora se rozpoltí a vznikne široké údolí. I když znění v. 5. je velmi nejasné (Septugianta tu čte něco zcela jiného a Vulgáta mluví o útěku k údolí), v každém případě říká, že zbytek lidu bude utíkat pod ochranou Hospodinovou. Vše se poltí, hrouť a padá, ale to vše je znamením toho, že Hospodin přichází. Víra vidí v otřesech známky theofanie, zjevení Hospodina přicházejícího v slávě.

⁶⁻⁹ O dni Hospodinově mluví Amos jako o dni temnoty (Am 5,8). Ačkoli i zde čteme, že 'nebude světla', je tu míněno něco jiného. Nebude sice světla, ale nebude ani tmy, dne ani noci, nebude tedy času (Iz 60,19 Zj 21,23). Hospodinova moc a vláda nebude ničím omezena. Ukáže se pomíjitelnost a nicotnost i toho nejvzácnějšího, na čem člověk lpí a čemu dává přednost před Hospodinem. Příchodem Hospodinovým se na zemi obnoví rajský stav, proud živé vody bude opět napájet celou zemi (sr podobné představy Jl 4,18 [= 3,18 K] Ez 47,1nn Zj 22,1n). Hospodin bude králem.

¹⁰ⁿ V příklonu k Ez 47n popisuje prorok novou tvářnost *zaslíbené země*. Jejím středem a středem celého světa bude Jeruzalém (sr Iz 2,2n

Mi 4,1n Zj 21,10nn). Staré těsné poměry se změnil. Nejen hora Sijón, ale nyní celé město bude vyvýšeno nad okolní krajinu. Podle jmenovaných bran můžeme soudit, že tu má prorok na mysli rozlohu Jeruzaléma z dob rozkvětu před babylónským zajetím. Božím zásahem je proměněno a obnoveno místo, kde bylo zvěstováno a oslavováno jméno Hospodinovo.

¹²⁻¹⁹ Nepřítel, který by se chtěl postavit proti novému Jeruzalému, bude stížen hroznou porážkou. Prorok ji popisuje velmi drasticky: obrazem malomocenství, paniky a strachu. Zkázou všeho, co slouží člověku k udržení života (tedy také koní i dobytka), mají být varování ti, které chce Hospodin zachovat. Zbývá totiž jen jediná možnost: pokorně sloužit Hospodinu. Proto zbývající nepřátelé budou každoročně putovat do Jeruzaléma, aby o *slavnosti stánků* spolu s Izraelem slavili Hospodina Krále, který se přiznal ke svému lidu, a složili mu svůj hold. Tato slavnost spadala do začátku podzimních deštů. Deště byly předpokladem nové úrody a tím i šťastného nového roku (sr Bič, Palestina II). Ti, kteří odeprou sloužit Hospodinu, zbaví se všech projevů Božího požehnání, mezi něž patřil i déšť (Jl 2,23). Bez Božího požehnání nelze žít. Pohrdne-li jím kdo, stihne ho naprostá zkáza. Ani Egypt nesmí pohrdat deštěm, ačkoli je zaplavován Nilem.

²⁰ⁿ Závěr prorocství připomíná Hospodina jako Krále, jemuž se přijdou všichni poklonit. To bude takové *bohoslužebné shromáždění*, že se to vymyká všem lidským představám. Všechno totiž bude pročištěno a proměněno. I ta nejvšednější práce bude sloužit k oslavě Hospodina. Dokonce i koně, kteří dříve pro svoje spojení se slunečním kultem byli pro Izraelce nečistí (sr 2Kr 23,11), ponosou na zvoncích stejný nápis jako velekněz na turbanu (Ex 28,36): 'svatý Hospodinu'. Chrám nebude znešvecován pohanskými obyčejí Kenaanců, jak se ve staré době napořád dalo. Slovo Kenaanec je v hebrejštině totožné se slovem 'kupec' či 'kramář'. Svatý Hospodin nestrpí, aby se jeho chrám proměnil v kramářský krám a aby se člověk domníval, že si svým kramářením Boha k něčemu zaváže. Odtud chápeme i svatý hněv Ježíšův, když při svém královském vjezdu očisťuje chrám od 'kupců a penězoměnců' (Mt 21).

MALACHIÁŠ

V prorockých knihách je popravdě nadpisem prorokovo jméno. Není to však zcela jisté u poslední knihy. Malachiáš (H. mal'áki) znamená česky 'můj posel'. Téhož označení jest užito i ve 3,1 ('anděla svého', K), zatímto 2,7 označuje poslem Hospodinovým kněze. Proto rabínská tradice i novověcí vykladači nevidí v nadpisu vlastní jméno.

Doba sepsání knihy bývá vymezována dokončením druhého chrámu (515) a příchodem Ezdráše s Nehemjášem (458—445), tedy asi v 1. pol. 5. století, v čase rozmachu říše perské (Dareios I., Xerxes a Artaxerxes I.). Prorok volá k pořádku rod Lévi a odhaluje kořen všeho rozvratu v ledabylé až svévolně vykonávané službě obětní. Očista kultu podle Zákona v bázni jména Božího může učinit konec uloženým pokutám a vrátit zdraví zchuravělým synům Judy. Kniha končí zaslíbením příchodu Elijáše, dříve než přijde den Hospodinův.

1. OBŽALOBA RODU LÉVI

a) Vyvolení Jáкова a zavržení Esaua

1,1—5

Boží milost vede jednoho k životu, druhého Boží spravedlnost hubí.

I ¹ Vynos. Hospodinovo slovo o Izraelovi skrze Malachiáše^{a,b}.

² Zamiloval jsem si vás, praví Hospodin.

Vy se však ptáte: „V čem je důkaz, že nás miluješ?“
Což nebyl Esau Jákovův bratr? — je výrok Hospodinův.
Jákoba jsem si zamiloval,
³ Esaua však nenávidím.